

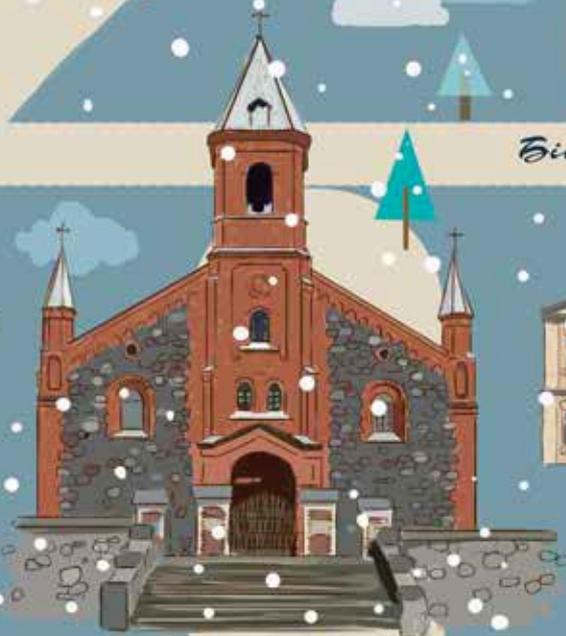
бярэзка №2

№ 2/2018(1077)

ISSN 0320-7579

Білагора

Браслаў

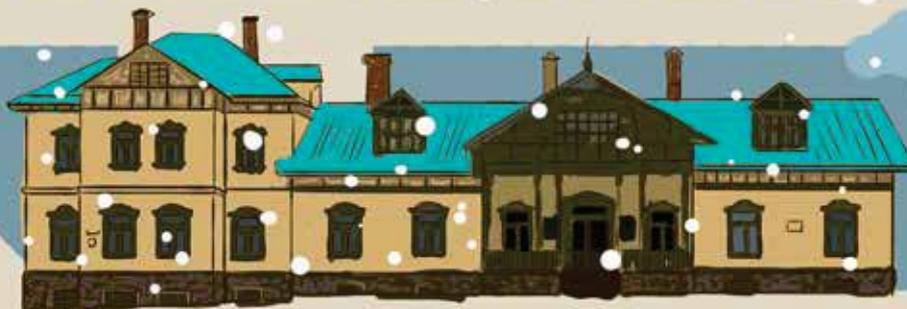
Баранавічы

Мастіслаў

Томашаў

Мінск

Барысаў

Рамантаян*

Ты не вар'ят, а проста дзівак. Пудзіла малёванае. Раней і я ўсялякага дзівака лічыў хворым, ненармальным, а цяпер мяркую, што нармальны стан чалавека — гэта быць дзіваком. Ты цалкам нармальны.

Антон Чэхаў «Дзядзька Ваня»

*Рамантаян — з філіпінскай «норма» — тэма нумара

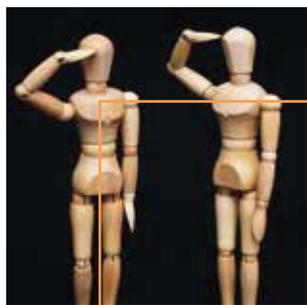

Як стаць?

Нават Дон Кіхот ведаў, што часам пытанне «Кім быць?» не актуальнае, бо ты ведаеш дакладна, кім быць, але гэтага мала. Патрэбна прайсці пэўны абрад, каб заняць выбранае месца, атрымаць выбраную ролю. Надзець на галаву стары пыльны капялюш, каб стаць навучэнцам школы чараўнікоў; прайсці традыцыйнае пасвячэнне ў рыцары, каб стаць рыцарам; абмяняцца кольцамі, каб стаць мужам і жонкай. Такі абрад называецца ініцыяцыяй. Мы паспрабуем узгадаць некалькі традыцыйных відаў ініцыяцыі і некалькі адносна невядомых і больш дзіўных.

Хрышчэнне. Большасць беларусаў — хрысціянне, таму большасць беларусаў дакладна праходзіла гэтую працэдуру. Святая вада, святы айцец, розныя важныя словы і фразы. Большасць з названай большасці не памятае, як гэта ўсё адбывалася. Памятаць тут і не трэба: для Хрыста ты ўжо пазначаны як свой. Ты можаш быць добрым хрысціянінам ці дрэнным, але не быць ім ты ўжо не можаш.

Прысяга. Самая галоўная частка службовага абавязку. Далёка за спінай пакідае паездкі ў ваенкама і праходжанні медаглядаў. Рыццё акупаў, салдацкая каша ці прыгожыя крокі з выцягнутым наскон паднятай нагі не робяць цябе сапраўдным абаронцам Айчыны. Робішся ім ты ў той момант, калі рэхам паўтараеш словы, якія ўжо паўтаралі тысячы, глядзіш на сцяг, вакол мноства людзей... Робішся назаўсёды (з піянерамі і камсамольцамі ўсё дакладна гэтак жа).

Таёмныя таварыствы. Гэтая з'ява існуе ўжо колькі тысяч гадоў. Напэўна, усе чулі пра розных масонаў і да іх падобных. Таёмныя таварыствы — аб'яднанні для выбраных, аб'яднанні толькі для сваіх. Таму найчасцей асноўны пункт і важнейшая ўмова, каб патрапіць сюды, — параўнальна за цябе двух членаў дадзенага аб'яднання. Не буду называць дзеючыя групы такога тыпу — ім не патрэбна рэклама.

Сумесная трапеза. Яшчэ адзін пункт, знаёмы ўсім нам, толькі вось пра тое, што гэта абрад ініцыяцыі, мы не задумваемся. А гэта так. Калі мы садзім госця за стол, мы аўтаматычна пераводзім яго з шэрагу чужых людзей у шэраг сяброў гэтага дому. У кола людзей, якія запаўняюць бліжэйшае да сям'і

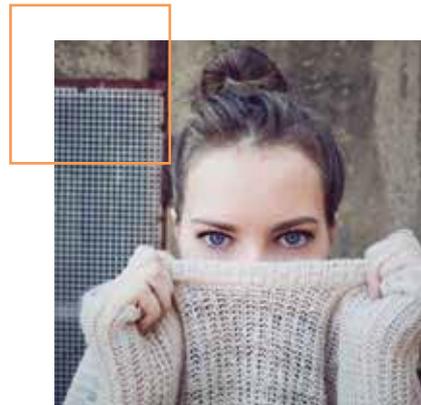
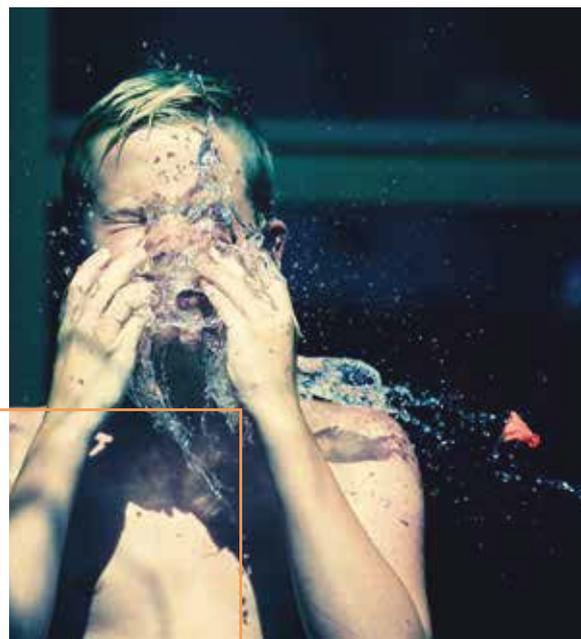
кола. У кола людзей, з якімі мы раздзяляем ежу. Між іншым, гэта раздзяленне ежы выразна падаецца і ў вышэйзгаданай хрысціянскай традыцыі.

Стаць мужчынам. Від ініцыяцыі, распаўсюджаны і сёння ў шматлікіх плямёнах, які праходзіць скразной лініяй праз сотні кніг і фільмаў. Хлопчык павінен перарадзіцца ў мужчыну. Для гэтага ён адзін ці ў кампаніі такіх жа, як ён сам, хлопчыкаў, павінен альбо выжыць пэўную колькасць дзён у небяспечным месцы, альбо забіць звера і прынесці доказ зробленага, альбо проста забіць. Другі варыянт бліжэйшы нам. Хлопчыкаў забіраюць пры дасягненні пэўнага ўзросту ў ізаляванае месца, дзе яны праводзяць доўгі час з «настаўнікамі», атрымліваюць важныя ўменні і навыкі і вяртаюцца да свайго племені ўжо іншымі. Наша армія захавала ў сабе пэўныя рысы гэтай традыцыі. Абавязковасць, ізаляванасць, дысцыпліна.

Стаць жанчынай. У нас гэтую ініцыяцыю даўно прыбралі. Цяпер «стаць жанчынай» гучыць зусім далёка ад традыцый, духоўнага і ментальнага пад'ёму. Спрошчана да фізіялогіі. Але ў некаторых афрыканскіх плямёнах, як і раней, дзяўчаты робяцца жанчынамі праз ініцыяцыі. Пры дасягненні пэўнага ўзросту іх, як і хлопчыкаў, забіраюць у далёкае ізаляванае месца, дзе «настаўніца» навучае іх абавязковым для жанчыны рэчам: шыць, гатаваць ежу, лячыць і г.д.

Новае нараджэнне. Звычайна звязаны з вышэйназванымі абрадамі. Але больш далёкі ад нас з прычыны большай жорсткасці і архаічнасці. Падлетка закопваюць у зямлю альбо завальваюць лісцем і веццем. Праводзіцца, так бы мовіць, пахавальны абрад. Каб затым нарадзіўся дарослы чалавек. Атрымаў новае імя і новае жыццё.

Акрамя названых, прыкладам абраду ініцыяцыі могуць з'яўляцца: нанясенне татуіровак ці шнараў, праколванне скуры (як у нас праколваюць вушы), вывучэнне таёмнай мовы, выкананне вар'яцкага ці незаконнага дзеяння, галаданне, медытацыя ў пустыні ці пячоры, выраб зброі ці іншых прылад і г. д. Як вынік — мала нарадзіцца чалавекам, ім яшчэ трэба стаць, а гэта часцей за ўсё вельмі складана.

Кацярына Тарасова

Дзівацтва і яго наступствы

Апошнім часам усё часцей чую ад людзей пра «свабоду выбару»: што хачу, тое і слухаю; што падабаецца, тое і апранаю; хто бліжэй, з тым і сябрую. І кожны раз сутыкаюся з адваротным. Калі дзяўчына ў краме глядзіць на спадніцу ў дол, але бярэ тое, што бяруць астатнія. «Гэта модна! Я гэта выбрала сама. Я нармальная».

А пасля на іншую дзяўчыну ў доўгай спадніцы глядзіць, як на дзівачку, і такі вобраз нібыта не падабаецца. Натуральная рэакцыя абароны ад уласнага «Я». Але ці так дрэнна быць дзіваком, і што з гэтага атрымліваецца?

Звычайна ў класе ці групе тон задае адзін чалавек. І часта толькі ён можа патлумачыць, чаму цішотка з тыграмамі ці валасы, астрыжаныя пад карэ, — гэта добра. І калі выглядае прыгожа, пад гэтую меру пачынаюць падганяцца ўсе. Але ёсць свой пабочны эфект: усе, каму мода недаспадобы, — дзівакі. Не кожны захоча насіць маску «пустэльніка». Таму людзі пачынаюць насіць тое, што ўсе, упэўніўшы сябе, што гэта добра.

Асабісты прыклад з распаўсюджанымі падкасанымі нагавіцамі. У нас з сястрой падобныя густы. Што мне, што ёй такая задума не спадабалася. Але на вуліцы кожны чацвёрты... кожны трэці... кожны другі з падвернутымі калашынамі. І вось мая сястра ідзе побач у нагавіцах па лыткі. «Чаму ты зрабіла так?» — «Ну гэта ж падкосы!»

Ці іншы выпадак. Паркі. Напэўна, зручная вопратка, якая (на жаль) не прыйшлася мне да сэрца, і таму я нашу класічнае паліто ў краткі. Кожны раз, прыходзячы ў распраналку, я чую, што выглядаю, як бабуля ці цётка Каця. І ўвогуле, як так апранацца можна? Тут якраз і пачынаецца дзівацтва: своеасаблівае мастацтва мець сілу і жаданне быць сабой. Ты дзівак, таму што іншы.

І вось, нібыта і карэ зноў не моднае, і тыгр даўно знасіўся, а што далей? Шафа рэчаў, якія не пасуюць, і жыццё па старонках глянца ці паводле густаў сяброўкі. А пасля і глядзі ў натоўпе: «Наста?... Ой, не, не Наста... Гэта вы?... не... Яны ўсе аднолькавыя».

Але якія ж наступствы пакідае дзівацтва? Адно на ўсё жыццё: быць самім сабой ніколі не выйдзе з моды. Калі ўтульна ў спадніцы ў дол — насі; калі доўгія валасы табе падабаюцца — не трэба бегчы да цырульніка, калі карычневая скура — тваё, набудзь сабе сумку ў стылі хіст і не патрэбны табе заплечнікі і дамскія сумачкі. Ты маеш права быць знойдзеным у натоўпе, бо такіх, як ты, больш няма.

Чароўны трэш 80-х, ці Следства вялі

Тое, што мы добра ведаем з савецкай мультыплікацыі, — гэта маляваная і лялечная работа студыі «Саюзмультфільм»: «Кот у ботах», «Малыш і Карлсан», «Вожык у тумане», «Чабурашка», «Прастаквашына», «Брэменскія музыкі» і г. д. Гэтыя героі з'яўляліся і з'яўляюцца на паліцах у крамах, яны ўвесь час мільгалі на тэлеэкранах, і яны даспадобы нават сучасным глядачам.

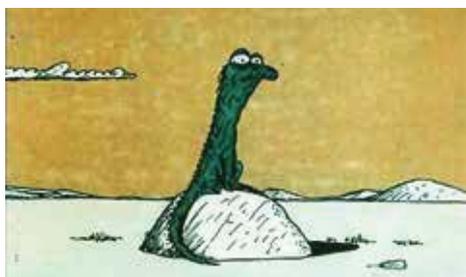
Пра савецкую мультыплікацыю 80-х мы чулі значна менш. Менавіта ў гэты час ствараюцца работы, якія ўраджаюць непадрыхтаванага глядача і да таго ж, відавочна, разлічаныя не толькі на дзяцей. Менавіта ў гэты час гульні з формай і зместам атрымліваюць лепшае ўвасабленне ў выглядзе сюррэалістычных карцін, што часам даходзяць да абсурду. Гэтыя мультфільмы прапануюць пагуляць у традыцыйную для ўсёй культуры позняя ССРС гульню «Шукайце сэнс там, дзе яго няма, і не заўважайце там, дзе ён ёсць». І атрымліваецца шыкоўна. Успомніць, напрыклад, «На парог мой села казка» савецкага і латвійскага рэжысёра-мультыплікатара Ружы Сціэбра, які літаральна абсыпаў неба вачыма, што выглядае даволі дзіўна і крыху страшна.

І ўсе работы мультыплікатараў — палёт фантазіі, творчы парыў без абмежаванняў, прызначаны як для дзяцей, так і для іх бацькоў-інтэлектуалаў.

У гэты час з'яўляецца таленавіты рэжысёр Раман Качанаў, які перанёс свет Кіра Булычова на экран («Таямніца трэцяй планеты»); Аляксандр Татарскі, які па чаў эксперыментавач з пластылінам («Пластылінавая варона», «Падаў леташні снег»); Гары Бардзін, які ствараў свае мультфільмы з дроту, запалак і вярвак («Канфлікт», «Брэк», «Выкрутасы»). У гэты ж час ствараюцца мультыкі з дапамогай малявання пяском па шкле. Час эксперыментаў, калі творчыя людзі рабілі тое, што ніхто да іх тут не рабіў.

У гэты час з'яўляецца таленавіты рэжысёр Раман Качанаў, які перанёс свет Кіра Булычова на экран («Таямніца трэцяй планеты»); Аляксандр Татарскі, які пачаў эксперыментавачь з пластылінам («Пластылінавая варона», «Падаў леташні снег»); Гары Бардзін, які ствараў свае мультфільмы з дроту, запалак і вяровак («Канфлікт», «Брэк», «Выкрутасы»).

менавіта так. І быў другі — Шэф, падобны, на думку саміх стваральнікаў, да закаранелага аліментшчыка. Шэф не расцецца з капелюшом, паліць трубку і грае на трамбоне. І ўсё тыя ж жэсты, усё тая ж лупа. Шэф — насмешка з класічнага вобраза, і ў той жа час даніна павагі.

Хачу звярнуць увагу на мультфільм Аляксандра Татарскага «Следства вядуць Калабкі» паводле сцэнара Эдуарда Успенскага. Ён складаецца з чатырох серый. Першыя дзве былі зняты ў 1985-м, яшчэ дзве — у 1986 годзе.

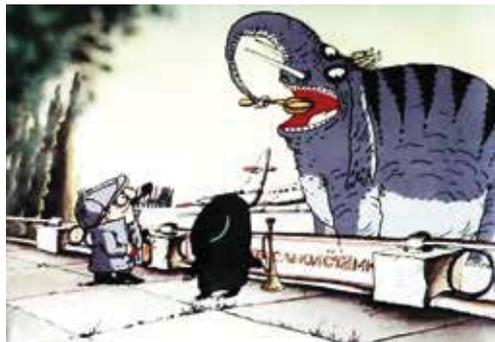
Каб зразумець, як хто на каго паўплываў, хто што з кім ствараў, трэба проста высветліць, хто з кім жыў у суседстве. Суседам па дачы пісьменніка Эдуарда Успенскага быў рэжысёр Аляксандр Татарскі. Першы раз пісьменнік прыйшоў да яго з гісторыяй пра зніклыя катлеты, але рэжысёр вырашыў, што гэта «неактуальна і нецікава. Займальна, калі губляецца нешта вельмі вялікае... Напрыклад, слон». У выніку ў той жа дзень Успенскі вярнуўся з гісторыяй пра зніклі паласатага слана. Музыку для карціны пісаў Юрый Чарнаўскі — таксама сусед рэжысёра.

У Горадзе N, дзе жывуць дэтэктывы браты Калабкі, адбываецца дзіўнае здарэнне. З запарка знікае паласаты слон — любоў і гонар дырэктцыі. Шэф і Калега адпраўляюцца на пошукі, узброіўшыся рыбным тлушчам і флейтай.

Гэты мультфільм — яркі прыклад постмодэрнісцкай гульні ў «адгадайку». Тут можна знайсці ўсё, пачынаючы ад твораў мастацтва і заканчваючы папулярнымі маскультурнымі рэчамі таго часу.

Татарскі да гэтага часу працаваў над мультфільмамі «Крылы, ногі і хвасты» і «Прыгоды капітана Врунгеля». Спасылкі на гэтыя работы можна знайсці ў «Калабках». Спіну Капітана трэба яшчэ ўгледзець: заўважыце, толькі калі вы пільна шукаеце. А птушчак з першай карціны не ўбачыць складана. Калі казаць пра птушчак, якія літаральна ўсюды, то тут яны ўражваюць: асабліва грузападмальнасць асобна ўзятых варон, якія выносяць тэлевізары.

У савецкім кінематографі быў адзін выбітны Шэрлак Холмс, якога ацанілі ў самой Англіі; класічны дойлаўскі персанаж выглядаў

Каб зразумець, як хто на каго паўплываў, хто што з кім ствараў, трэба проста высветліць, хто з кім жыве ў суседстве. Суседам па дачы пісьменніка Эдуарда Успенскага быў рэжысёр Аляксандр Татарскі. Першы раз пісьменнік прыйшоў да яго з гісторыяй пра зніклыя катлеты, але рэжысёр вырашыў, што гэта «неактуальна і нецікава». Займальна, калі губляецца нешта вельмі вялікае... Напрыклад, слон».

У першай серыі Шэф агучвае Леанід Бранявы, які ў «Сямнаццаці імгненнях вясны» ў ролі Мюлера пшчотна кажа Шцірліцу: «Вас я папрашу застацца». Гэтую ж фразу Шэф паўтарае і тут, звяртаючыся да дырэктара заапарка.

«Следства вядуць Калабкі» — гэта мілы, добры, хатні абсурд, дзе заўсёды п-цаць гадзін, дзе пасярод горада N стаіць твор мастацтва з Пецяргофа, дзе няма міксера, затое ёсць насценны гадзіннік, дзе ёсць усюдысныя рыбкі, якіх трэба клікаць: «Буля-буля».

Нам здаецца, што мы ідзем найпрост за Шэфам і Калегай, бяжым за братамі Пілотамі, хаваючыся ў арках, седзячы ў рэстаране праз столік. Ёсць адчуванне, што мы памочнікі-саўдзельнікі.

Вось калі б вас намалявалі такім чынам, то якім бы вы былі? Тут ёсць цудоўная «неахайная», ніякаватая графіка, якая, калі прыгледзецца, насамрэч вывераная да дробязей. Людзі намаляваныя карыкатурна, цалкам нерэалістычна — мастак надае ім пэўную форму, адпаведную зместу. Пра рысоўку можна сказаць «брудная» — усё гэта падобна да накідаў у сшытку. Якраз той узровень агіднага адметнасці, якая становіцца прыцягальнай.

І, вядома, мультфільм не можа не завабіць мяккім, прыемным гумарам, які падаецца спачатку дурнаватым, але аказваецца міла тонкім. Дыялогі — на ўзроўні славеснай гульні, калі метафарычнае значэнне замяняецца прамым: «Сядайце на тэлефон, Калега!»

І пагуляйце з намі. Знайдзіце іншыя алюзіі і спасылкі, знайдзіце, што значнага тут ёсць, акрамя дэтэктыўнага сюжэта, які настолькі дурны, што яго можна назваць геніяльным.

І яшчэ. Не кідайце сваіх катоў і склейвайце сланоў.

Святлана Курганова

Тры твары

Колькі ў звычайнай школе музеяў? Часцей за ўсё адзін. А вось у мінскай гімназіі № 14 іх цэлых тры! Адзін прысвечаны Вялікай Айчыннай вайне, другі — музычным інструментам і трэці — вясковаму побыту і беларускай культуры. І да ўсіх экспазіцый тут ставяцца вельмі сур'ёзна. У музейных класах вядуцца заняткі, вучні спрабуюць сябе ў ролі экскурсаводаў і самі працуюць з музейным фондам. Прапаную зірнуць праз нашы старонкі на некалькі цікавых экспанатаў, а пасля абавязкова наведацца самім, бо гімназія ахвотна арганізуе экскурсіі і для вучняў, і для іх бацькоў з іншых устаноў адукацыі. Але аб усім па парадку.

Музей партызанскай славы існуе з 1983 года, і за гэты час там сапраўды сабралася вялікая экспазіцыя. У цэнтры пакоя, за шклом, можаце пабачыць макет партызанскай зямлянкі з сапраўднымі дрэвамі ў якасці апор для столі.

А вось гэтая кампазіцыя, прысвечаная ахвярам вайны, створана рукамі саміх вучняў. Увогуле, як мне патлумачаць далей, амаль усе экспазіцыі падтрымліваюцца энтузіязмам вучняў і супрацоўнікаў гімназіі.

Асноўная частка экспанатаў, якія не надта зручна фатаграфавать, але вельмі цікава будзе вывучаць самастойна, — гэта дакументы і сямейныя рэліквіі, звязаныя з зараджэннем партызанскага руху на акупаванай тэрыторыі і дзейнасцю партызанскай брыгады ім. Сталіна на тэрыторыі Дзяржынскага раёна.

А вось так выглядае музей музычных інструментаў. І гэта не проста экспанаты. Усе яны працуюць, і на іх граюць вучні, калі займаюцца музыкай. А бачыце клеткі ля дальняй сцяны? Там жывуць пеўчыя птушкі, якія ахвотна падхопліваюць музычныя матывы.

Калі прайсціся ўздоўж паліц, можна заўважыць, што да кожнага віду інструментаў маецца свой акрастых. А напісаць такі пра, напрыклад, акардэон — гэта, скажу я вам, не жарты.

Іду ў «Беларускую хатку» і трапляю на ўрок музыкі. Увогуле, гэты музей створаны менавіта для дзіцячага ансамбля «Дударыкі», які грае на народных інструментах і спявае народныя песні, каб юным музыкам было прасцей прасякнуцца адпаведнай атмасферай.

Добра, што мы памятаем, як проста і прыгожа жылі нашы прадзеды і прабабулі, — гэта дапамагае трымацца сваіх каранёў. Асабліва мае сэрца кранулі каўбасы, якія вісяць вышэй, над печчу. Аднак аказалася, што гэта муляжы.

Але нават гастронамічнае расчараванне не сапсавала мае ўражанні ад наведвання гэтых музеяў. Бо калі яшчэ за адзін дзень пабачыш столькі твараў беларускай гісторыі і з розных бакоў?

Мікалай Ізайтка

Напружванне пікселей

Норма у відэагульнях — штука дзіўная. Колькі сёння дыскусій пра тое, што такое відэагульня! Якія тут нормы — нам бы зразумець, ці па-сапраўднаму гуляем мы, скажам, у тую ж *The Stanley Parable*, пра якую я распавядала ў 12-м нумары 2017 года? Ці гэта так, філасофскі «экспірыенс» для вузкага кола аматараў ціснуць на кнопкі? Маўляў, гульнявая сістэма — геймплэй — недастаткова распрацаваная, неразнастайная. Неістотная. Няма ў што гуляць. Значыць — не гульня.

І таму мы адрозніваем гульні ад іншых камп'ютарных праграм, амаль што толькі паверыўшы на слова аўтарам-распрацоўшчыкам. Калі сказалі, што зрабілі відэагульню, ставімся да яе менавіта як да гульні.

А вось расійская студыя Ice-Pick Lodge (у народзе проста «ледарубы») ставіцца да сваіх гульняў як да дыялогу з чалавекам па той бой экрана. Гэта іх норма.

«Тургар» (руск. Тургор) — камп'ютарная гульня ў жанры survival adventure, што выйшла ў 2008 годзе. Дзеянне адбываецца ў Прамежку, дзе вы Госць. Месца гэта

шэрае, змярцвелае, і няма нічога дзіўнага ў тым, што галоўная мэта гульні — вырвацца адсюль на Паверхню. Але для гэтага патрэбны Колер, каб прарасціць Лімфу — жыццёвую субстанцыю, без якой нічога не можа існаваць. У шэрым Прамежку Колеру няшмат: яго прыйдзеца шукаць, здабываць і прарошчваць, каб у выніку запоўніцца Колерам. Назва гульні адсылае нас да біялагічнага тэрміна «тургар тканак» — напружанага стану абалонак жывых клетак. Тургарны ціск — гэта ціск унутраны, ён патрэбны для нармальнага росту раслін і грыбоў, без яго яны загінуць.

Задача гульні — *дасягнуць Тургара*. Не з лёгкіх, так? Мала таго, што Колер з'яўляецца ў Прамежку па кроплях, а час ідзе няспынна, так яшчэ і сэрцы, у якіх прарошчваюць Лімфу, неабходна адкрываць у сабе асобна. Часцей за ўсё «адкрыццё» атрымліваюць ва ўзнагароду ад Сясцёр, прыгожых і таямнічых істот, якія вечна адчуваюць голад — недахоп Колеру. Гулец размаўляе з Сёстрамі праз Колер: каб даведацца аб чымсьці, трэба намаляваць Знак. Гэта дае Сёстрам энергію, і тыя, выпіўшы дастаткова Колеру і адкрыўшы некалькі сэрцаў, пускаюць Госця далей, у іншыя Пакоі — гульніавыя лакацыі.

Але Сясцёр даглядаюць жудасныя Браты, задача якіх — захаваць Прамежак такім, які ён ёсць. Яны накладваюць шэраг Табу на карыстанне Колерам, завуць Госця Малодшым, і некаторыя нават спадзяюцца, што гулец не стане слухаць інтрыганствы Сясцёр і страціць Колер. А марнаванне Колеру — галоўны, калі не сказаць адзіны, геймплэй, што ёсць у гульця. Каб перамяшчацца паміж лакацыямі, патрэбны Колер. Каб ажывіць Дрэва — Колер. Каб біцца ці абараняцца — Колер. Каб сказаць хоць нешта — Колер... Чароўныя Знакі, якія гулец малюе на экране сам, у некаторым сэнсе маюць цаню само жыццё.

Тургар — гэта гісторыя пра адну душу. Пра пошукі сябе і свайго шляху. Пра творчасць і жаданне тварыць. І Прамежак, і Паверхня — толькі адны з бясконцаці рубяжоў. Можна, як і Браты, чарсцвець, прыдумляць абмежаванні, калі баішся змен — невядомага. Задавольвацца шэрасцю, бо звыкліся з ёй, бо яна з'яўляецца нормай. А можна напаўняцца Колерам, дасягаць Тургара і рухацца ўверх, насустрач новаму. У тваёй руцэ абсалютная Палітра — так карыстайся ёй! Ubач колер там, дзе раней яго не заўважаў. У бледных жаўтаватых дамінах заўваж золата, у небе — лазурак, а ў рэдкіх промнях свету праз бруднае шкло — срэбра. Заўваж у засохлым дрэве на дварэ патэнцыял.

І пасля Тургара — заўважаеш.

Гудагайская казка

«**Б**ярозка» вельмі любіць ездзіць у Гудагайскую сярэднюю школу, што ў Астравецкім раёне. Там нас заўсёды чакаюць цікавыя ўрокі і экскурсіі, захопленыя вучні і настаўнікі, якія любяць і чытаюць наш часопіс. А яшчэ, прыязджаючы ў Гудагай, мы шторааз бачым нешта новае, быццам тут сканцэнтравана асобная — культурная, гістарычная — сіла. Гэтым разам мы завіталі ў Гудагайскі касцёл Наведвання Найсвяцейшай Панны Марыі. Пра яго нам распавёў айцец Казімір Мараўскі:

«Гэты касцёл быў пабудаваны больш за 250 гадоў таму — у 1764 годзе. Гісторыя яго вельмі цесна звязана з іконай — самым вялікім скарбам гэтага месца — копіяй вядомага абраза Маці Божай Уладзімірскай, што знаходзіцца ў Кіеве. Копія паходзіць, як вызначылі спецыялісты, з XVI стагоддзя. Гэта адна з ікон, якімі людзі карысталіся ў дарозе. Людзі тады былі пабожныя, дома маліліся перад абразамі. А заможныя, напрыклад, купцы, у доўгую паездку, якая магла доўжыцца і тыдзень, і болей, бралі з сабой ікону і ў сваім дыліжансе мелі такую невялікую «каплічку». З гэтай іконай узаемазвязаны дзве легенды. Спачатку — першая.

Вакол касцёла цяпер палі, а старэйшыя людзі казалі, што ў 50—60-х гадах тут карчавалі лес, каб іх пашырыць. Можна ўявіць, якія тут былі лясы — сапраўдная пушча. У гэтай пушчы — мясцовыя людзі называюць яе гаем — жыў чалавечак у невялікай хатцы, якую называлі «буда». Так і пайшло: «буда ў гаі». Адсюль узялася і назва вёскі «Будагай», а потым хтосьці памяняў першую букву і засталася «Гудагай».

Чалавек той быў пустэльнік, які хацеў прысвяціць жыццё сваё малітве, чытанню, разважаннем пра Святое Пісанне. Многія прыходзілі, прасілі ў яго малітвы, парады. Як да святароў прыходзяць людзі, перадаюць запіскі ці просяць, каб памаліся за іх ці іх блізкіх. Жыў ён ў другой палове XVI стагоддзя. Тады на гэтыя землі прыйшоў пратэстантызм. Багацейшыя людзі пераходзілі ў кальвінізм. У кальвінізме няма культу абразоў, таму нейкі багаты чалавек выкінуў гэтую ікону, праязджаючы праз лес, а той пустэльнік знайшоў і забраў яе да сябе.

Другая легенда кажа так: дарога Астравец—Ашмяны здаўна была часткай гандлёвага шляху. Па гэтым шляху ехаў заможны купец. На яго напалі бандыты (ёсць сведчанні, што ў гэтых лясах былі бандыты, што з купцоў жылі). І вось на адзін купецкі «караван» напалі, абрабавалі, людзей забілі, а ікону, якая не мела для іх вартасці, выкінулі. Зноў гэты самы пустэльнік знайшоў няшчасных, пахаваў, а ікону пакінуў сабе.

І ў адной, і ў другой легендзе мы сутыкаемся, з аднаго боку, з пагардай да іконы, а з другой — з вялікай пабожнасцю. Засталіся сведчанні, што Маці Божая не стала доўга чакаць, каб аддзячыць за выратаванне іконы: здараліся цуды, ацаленні, розныя духоўныя ласкі, пра якія не раскажаць.

Пасля смерці пустэльніка ікона перайшла да людзей. Так, як сёння ў нашым прыходзе вандруе маленькая фігурка Маці Божай Фацімскай, гэты абраз перадаваўся з хаты ў хату, людзі з радасцю і любоўю прымалі яго, маліліся і перадавалі далей. Потым, у другой палове наступнага стагоддзя, даведаліся, што ікона не перадаецца ўсім, а захоўваецца ў багатых людзей: тыя заўважылі, што яна цудатворная, і прысвоілі. Маём запісы, што жыла тут Ганна Людвіка з Сулістроўскіх, якая мела першага мужа Паклеўскага, — ён ездзіў паслом на сейм і, вяртаючыся, быў забіты. Удава вельмі перажывала за яго збаўленне. Праз некалькі гадоў яна выйшла замуж за Кшыштафа Войну, таксама вядомага чалавека, важнага палітыка. Яна прасіла яго за збаўленне душы свайго першага мужа зафундаваць касцёл, дзе людзі маліліся б за яго. Яна падумала — разумная, інтэлігентная была жанчына, — што было б добра займець славетную ікону, якая прыцягвала б вернікаў. І вось ад людзей да людзей знайшла яна тут, на Астравеччыне, дзвюх жанчын, спадчынніц заможнага роду, у якім захоўвалася ікона. Ганна Людвіка купіла яе з той умовай, што яна будзе знаходзіцца ў касцёле. Даведаўся пра гэта брат тых жанчын. Падобна, бурны чалавек быў, разлаваўся, што сёстры без яго дазволу прадалі ікону, сабраў жаўнераў і сілай адабраў абраз. Тады Война звярнуўся ў суд і выйграў працэс, бо ікона была купленая. Але былы гаспадар аддаваць яе не хацеў. Тады Война сабраў сваіх жаўнераў, пабіў тых і адабраў сваё. Гэты выпадак не адзіны ў гісторыі хрысціянства, калі грэх перамяшаны са святасцю: грэшны чалавек ачышчаецца праз добрыя ўчынкі, імкнецца да святасці. Ды і ў нашым жыцці ўсё так.

У 1763 годзе распачалі будаўніцтва касцёла і выбудавалі яго за год. Недзе за дарогай, дзе пляц з палявым алтаром, пабудавалі кляштар. І шукалі, хто б з манахаў прыйшоў працаваць. Пыталіся ў францішканцаў, дамініканцаў, іншыя ордэны, але ніхто не меў вольных сіл, каб адправіць іх сюды. Знайшлі манахаў у Вострай Браме — кармелітаў. Іх яшчэ называюць босымі, але я абуўся, бо халодна (*жартуе*). Кармеліты босыя — так называецца наш ордэн — заснаваны даўно-даўно, у 1206 годзе на гары Кармель у Палесціне. Кармеліты прыехалі і прынялі апекаванне гэтым касцёлам 18 студзеня 1764 года.

Гэтая тэрыторыя была ў складзе Рэчы Паспалітай. Калі тая перастала існаваць, частка перайшла пад Расійскую Імперыю, а іншыя мясціны — пад Прусію і Аўстрыю. Манахі ў палітыку не ўмешваюцца, таму яны працягвалі працаваць. Але толькі да 1832 года. Пасля паўстання 1830 года асудзілі многіх манахаў, што дапамагалі паўстанцам. У 1832 годзе выйшаў указ, на падставе якога было ліквідавана шмат касцёлаў і кляштараў. Пад ліквідацыю трапілі і мясцовыя касцёл і кляштар. Царскія ўлады прадалі касцёл, купцы хутка разабралі манастыр і вывезлі матэрыял. Пачалі разбіраць і касцёл, але нейкая багатая верніца (прозвішча не захавалася) заплаціла золата столькі, колькі ён важыў, і касцёл пакінулі. Але ўсіх манахаў выгналі, — службы тут не было каму. Апошні манах забраў ікону з алтара і з невялікай групай людзей занёс яе ў Ашмяны. Напісана, што неслі, плачучы. Той манах застаўся службы пры іконе да самай смерці.

У 1905 годзе касцёл адкрылі нанова — і людзі хутка яго абнавілі. 2 жніўня 1907 года пешкі з Ашмян ікону прынеслі назад, і з таго часу яна знаходзіцца тут пастаянна. І запісана, што неслі ікону, не плачучы, але з вялікай радасцю. У кожнай вёсцы па дарозе спыняліся, будавалі алтары. Людзей было столькі, што расцягнуліся яны на тры кіламетры. У 2007 годзе, на стагоддзе вяртання, ікона гэтая чарада была каранавана. Кароны пасвечаныя Папам Рымскім Янам Паўлам II.

Наш ордэн вярнуўся сюды ў 1990 годзе. Я меў шчасце быць адным з першых кармелітаў, якія сюды прыбылі.

А цуды тут здзяйсняюцца і сёння. Людзі прыязджаюць, каб засведчыць іх.

Запісала Кацярына Захарэвіч.

Кавалачак сучаснай беларускай паэзіі і светапогляду яе аўтаркі

©Ekaterina Zersnikova

Ekaterina Zersnikova

Вольга Гапеева (нар. 1982, Мінск) — беларуская паэтка, пісьменніца, мыслярка, перакладчыца, лінгвістка. Скончыла Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт (2004). Атрымала ступень кандыдата навук (параўнальная лінгвістыка, 2012, МДЛУ). Да гэтага — ступень магістра ў МДЛУ (лінгвістыка (2005)) і ў ЕНУ (гендарныя даследаванні (2007)) у Вільнюсе (Літва). У 2015 годзе атрымала навуковае званне дацэнта.

Піша паэзію, прозу, драматургію. Публікуецца з 1999 года ў перыядыцы і анталогіях. Займаецца літаратурным перакладам (з англійскай, нямецкай, кітайскай, японскай, латышскай), гендарнай праблематыкай у культуры і літаратуры, даследаваннямі ў галіне кампаратыўнай лінгвістыкі, філасофіі мовы і сацыялогіі цела.

Вы чытаеце сучасную беларускую паэзію? Гэта не зусім тое, што праходзяць у школе. Тут усё жывое, яно дыхае ва ўнісон з намі. І яно ў нас ёсць. І ёсць не тое каб шмат, але дастаткова чароўных паэтак — Наста Кудасова, Юлія Цімафеева, Вольга Гапеева, Вальжына Морт і іншыя. Паспрабуйце далей самі. Зможаце? Потым паспрабуеце, а цяпер паглядзіце, пра што мы да таго, як закончыцца зіма, паспелі пагутарыць з Вольгай Гапеевай.

— **Вольга, чаму вы пачалі пісаць? Пісаць — што гэта для вас? Ці можна ўзяць і не пісаць?**

— Думаецца, для мяне пісаць — гэта форма камунікацыі са светам. Сказаць, што гэта вялікая частка майго жыцця — нічога не сказаць, я ўвесь час з тэкстам: пішу, перакладаю ці праўлю. Узяць і не пісаць, пэўна, можна. Чалавек здольны на

ўсё. Але навошта пераставаць пісаць, калі гэта прыносіць радасць і часам палёжку? А чаму я пачала пісаць — не ўпэўненая, можа, мне так было прасцей выказаць свае пачуцці. У дзяцінстве я шмат часу бавіла ў самоце і прыдумляла сама сабе розныя забаўкі і гульні, шмат з якіх было пабудавана на слове. Цяпер я прыйшла да таго, што паэзія — гэта шаманства, таму трэба праяўляць павагу і асцярожнасць да таго, пра што і як пішаш.

— Што для вас мова? Яна — жывая істота? Яна, як кошка, напрыклад, ці як чалавек? Ці яна — спосаб?

— Я б сказала, што мова — гэта як чалавек, у мяне нават верш ёсць, дзе я пішу пра мовы так, быццам яны жанчыны. Словы — нейкія жывыя істоты, якія размаўляюць з табой, крыўдзяцца ці, наадварот, здзекуюцца з цябе. Але з імі ніколі не бывае сумна, прынамсі, мне.

— І ці ёсць у мовы характар? Напрыклад, у беларускай? То бок, можна яе апісаць як асобу, як чалавека?

— Магчыма, падсвядома я прыпісваю пэўныя рысы мовам, арыентуючыся на людзей, якія на іх гавораць.

Безумоўна, ролю адыгрывае інтанацыйны малюнак і тое, з чым ён асацыюецца, і гэтыя асацыяцыі ва ўсіх могуць быць розныя. Памятаю, аднойчы я размаўляла з дзяўчынай-расіянкай, якая не разумела беларускую мову, і яна сказала, што для яе паводле гучання беларуская мова дзіцячая. Іншая знаёмая, украінка, сказала, што беларуская падобная да нейкага старажытнага варыянта рускай. Калі я пераходжу з беларускай на рускую, апошняя падаецца мне іглістай, калючай, своеасаблівым стаката. Гэта звязана з так званай эўфаніяй беларускай мовы — кажучы прасцей, мілагучнасцю, якая будуецца на чаргаванні галосных і зычных гукаў. Дарэчы, беларуская мова займае другое месца па мілагучнасці пасля італьянскай. Мова — гэта заўсёды асобны сусвет, які ніколі не надакучыць і які можа шмат чаго распавесці пра людзей, што на ёй гавораць, пра тое, як яны ўспрымаюць свет і іншых людзей. З іншага боку, мова — гэта трохкі і турма, часам яе не хапае, каб апісаць штосьці, але ці існуе гэта штосьці без мовы? Ёсць над чым падумаць.

— Пытанне да вас як да дасведчанага чытача: чым для вас адрозніваецца беларуская літаратура XX стагоддзя ад беларускай літаратуры XXI стагоддзя?

— XX стагоддзе было досыць неаднастайным, і хоць звычайна лічаць, што беларуская літаратура мінулага стагоддзя — гэта пра вёску, усё ж былі аўтары, якія закраналі і жыццё горада. Мне здаецца, што добрая літаратура — тая, якую можна чытаць без пэўнай прывязкі да часу. Зразумела, там могуць быць апісаны рэаліі, характэрныя для таго часу, аднак нешта агульначалавечае, тое, што турбуе цябе ў любую эпоху, — вось тая нітачка, што звязвае сучасных чытачоў з аўтарамі мінулага ці пазамінулага стагоддзя.

— Ці патрэбная школьнай праграме новая, сучасная літаратура?

— Думаю, было б няблага ажывіць праграму больш сучаснымі творами, хаця класіка, вядома ж, павінна прысутнічаць, але адно не выключае другога.

— Жаночая проза, жаночая паэзія — пра што гэта для вас? Які сэнс маюць для вас гэтыя словы?

— Для мяне гэта даволі супярэчлівыя тэрміны, таму што яны маюць дадатковае ацэначнае значэнне. Гэта не проста тэксты, напісаныя жанчынамі (што было б даволі заканамерна і лагічна), а тэксты, да якіх грамадства ставіцца і ацэньвае як другасныя, несур’ёзныя. З чым, канешне, нельга пагадзіцца.

— Чаму паэзія, напісаная жанчынай, — гэта не толькі пра каханне?

— Гэта стэрэатыпнае мысленне — думаць, што жанчыну цікавіць толькі каханне. Процьма прыкладаў, калі жанчыны пісалі і пішуць пра што заўгодна, але соцыуму прасцей рабіць з жанчын такіх недалёкіх сентыментальных асоб, таму што патрыярхальны парадак, які пануе сёння ў нашым свеце, аддае перавагу іерархічным структурам, дзе нехта займае месца на вяршыні піраміды, а нехта мусіць быць унізе і абслугоўваць «вярхі». Так атрымалася, што месца долу займаюць жанчыны, людзі не-еўрапейскай расы, інваліды, старыя і іншыя групы, якія маргіналізуюцца белым еўрапейскім мужчынам сярэдніх гадоў.

— Вы казалі, што спачатку не хацелі прымаць сваю жаночкасць. Як вы прыйшлі да прыняцця? Як шукалі сваё асабістае «Я»?

— Не думаецца, што я яшчэ іду да разумення і спазнання таго, хто я ў гэтым свеце. Калі казаць пра жаночы складнік маёй асобы, так, доўгі час я не прымала яго менавіта з прычыны таго, якімі «малюе» жанчын грамадства. Я ніяк не ўпісвалася са сваімі інтарэсамі і поглядамі ў «тыповую» жанчыну/дзяўчыну, але тады мне было цяжка супрацьстаяць і пачаць сумнявацца ў тым, што віна не ў жанчыне як такой, а ў грамадстве, якое навязвае нам гэты вобраз. Цяпер я ведаю, што жанчыны, як і мужчыны, могуць быць абсалютна розныя, і гэта цудоўна, калі ёсць такая разнастайнасць, — жыццё робіцца больш насычаным і не такім прадказальным, заўсёды ёсць месца для здзіўлення і адкрыцця новага.

— Ці можна канструяваць грамадскую норму з дапамогай літаратуры? Ці літаратура толькі адлюстроўвае гэтую норму?

— Не, канешне, літаратура не толькі адлюстроўвае, яна можа ўносіць новы досвед, мяняць бачанне людзей і іх стаўленне да пэўных праблем, таму што калі літаратура чыста апісальная — яна не дае падстаў для разважанняў, а добры верш ці проза заўсёды адгукнуцца ў вас і прымусяць падумаць пра нешта.

— І праз літаратуру таксама ствараецца чалавек? Неяк на адным з семінараў для маладых пісьменнікаў, куды вас запрашалі як гасцю, вы давалі заданне скласці сказку, у якой будзе адлюстравана гендарная роўнасць. У чым роля такіх практыкаванняў?

— Я ўпэўнена, што амаль усе нашы праблемы (і радасці) — з дзяцінства, і што змяніць грамадства і яго стаўленне да тых ці іншых рэчаў можна толькі тады, калі мы пачнём выходзіць «новае» пакаленне, якое з дзіцячага садка будзе бачыць, што гендарная роўнасць — гэта нармальна, што можна гуляць у машынкі і гуляць у футбол з дзяўчынкамі і не ажыццяўляць гэтую сегрэгацыю на ружовае і блакітнае. І літаратура ў дадзеным выпадку вельмі добра можа гэта распачаць, праз

нейкія сюжэты або персанажаў трансляваць чалавечыя каштоўнасці роўнасці і эмпатыі.

— Якой, на ваш погляд, павінна быць дзіцячая літаратура?

— Выдатнай, якаснай і непрымітыўнай.

— Многія кажуць: усё ўжо напісана да нас. Ці так гэта? Ёсць у беларускай літаратуры незанятыя нішы? То бок, у якіх можна казаць нешта новае.

— Ва ўсіх нішах ёсць нешта яшчэ неадкрытае, бо кожная і кожны нараджаюцца і праходзяць свой уласны шлях, на якім мы заўважаем ці бачым тое, на што іншыя не звярнулі б увагі. Кожны досвед жыцця ўнікальны, і пра гэта варта пісаць, калі ў вас ёсць жаданне і сілы.

Святлана Курганова
Фота — Кацярыны Зерчыкавай

Рэйтынг

ТОП-13 кніг для пазакласнага чытання (па версіі бібліятэкараў школы №151, г. Мінск)

1. «Прыгоды Чыпаліна» — Джані Радары
2. «Пэппі Даўгаяпанчоха» — Астрыд Ліндгрэн
3. «Прыгоды Алісы ў краіне цудаў» — Льюіс Кэрал
4. «Дзіўнае падарожжа Нільса з дзікімі гусямі» — Сельма Лагерлёф
5. «Казкі з праўдай напалам» — Артур Вольскі
6. «Казкі астранаўта» — Раіса Баравікова
7. «Янка і Ружа» — Уладзімір Ягоўдзік
8. «Дзяніскіны аповеды» — Віктар Драгунскі
9. «Вясёлая сямейка» — Мікалай Носаў
10. «Дзядька Фёдар, пёс і кот» — Эдуард Успенскі
11. Вершы Самуіла Маршака
12. Вершы Агніі Барто
13. «Лясныя хаткі» — Віталь Біянкі

Надзея Ясмінска

Ад казкі да былі: сярэднявечныя стэрэатыпы ў фэнтэзі

Лепшая фэнтэзійная кніга — тая, у якую хочацца верыць. Нават гісторыя з галоўным героем-цмокам можа здацца чытачу рэальнай, калі яна добра прапісаная і лагічная. Аднак логіка часта кульгае там, дзе выкарыстоўваюцца літаратурныя штампы. Письменнікі-пачаткоўцы імкнуцца стварыць сур'ёзны фэнтэзійны свет, але будуць яго на стэрэатыпах і абрывістых ведах. У дадзеным артыкуле разгледзім памылкі, якія могуць зрабіць мядзведжую паслугу аўтару, ператварыць яго творы ў шаблонныя і непраўдападобныя.

Шмат слоў напісана пра тое, чаму чытачы любяць кнігі фэнтэзі. Але чым прыцягальны гэты жанр для пісьменнікаў? Мабыць, тым, што ў ім практычна адсутнічаюць межы для творчага ўяўлення. Людзі, жывёлы, містычныя істоты, каменныя будынкі і горныя рэльефы — усё гэта ствараецца пярком аўтара, нібы чароўнай палачкай. Вось толькі пэўныя правілы ў выдуманых сусветах таксама існуюць, і грунтуюцца яны на логіцы стасункаў. Калі парушыць гэтую логіку — напрыклад, слепа змяшаць эпохі — персанажы могуць атрымацца плоскімі, а сама гісторыя — павярхоўнай.

Класічнае фэнтэзі звычайна заснавана на нормах і парадках Сярэднявечча. Таму для прыкладу раскажу вам тыповую «сярэднявечную» казку.

«Жыў-быў некалі тоўсты і бязглузды кароль, які толькі і ўмеў, што смачна есці і салодка спаць. Ён невылазна сядзеў у сваім утульным замку і нават не ведаў, што дзеецца ў краіне. Яму дагаджалі няшчасныя слугі, якія недадалі і спалі на голай падлозе пад лесвіцамі. На шчасце, яны былі занадта дурныя і неадудкаваныя, і таму не разумелі, як блага жывуць. Дый жыць ім заставалася не так многа: у тыя цёмныя часы простыя людзі мучыліся нядоўга і паміралі маладымі».

Вось такі сумны пачатак нейкага аповеду. Для яго характэрна тое, што ў кожным сказе адлюстраваны пэўны стэрэатып пра сярэднявечны свет. Разбяром усё па парадку.

1. Жыў-быў некалі тоўсты і бязглузды кароль...

Многія казкі, народныя і аўтарскія, паказваюць каралёў напышлівымі, распешчанымі і ўвогуле бескарыснымі для сваіх падданных. У галаве адразу ўзнікае выва манернага манарха на абцасах і ў напудраным парыку. Такія ўладцы — не выдумка. Але праблема ў тым, што іх эпоха — Новы час, а многія аўтары з лёгкасцю малююць падобных персанажаў у раннім Сярэднявеччы.

У сярэднявечнага караля не было часу праседжваць порткі на троне. Ён быў ваяром, які браў удзел ва ўсіх значных бітвах і вёў за сабой войска. Ён чыніў справядлівы суд і абавязаны быў прысутнічаць на вялікіх паседжаннях. Абавязкам уладцы з'яўлялася правядзенне цырыманіялу (напрыклад, пасвячаць у рыцары), бо абрады ў грамадстве Сярэднявечча мелі вялікае значэнне. Урэшце, ён асабіста збіраў падаткі. У IX—XII стагоддзях на Русі нават існаваў асаблівы тэрмін «палюддзе» («хадзіць па людзях») — штогадовы аб'езд князем з дружнай падуладных земляў для збору даніны, які працягваўся з лістапада па красавік. Дарэчы, менавіта падчас палюддзя быў забіты драўлянамі вялікі князь Ігар.

Таксама кароль рэгулярна аб'язджаў свае землі для таго, каб паказаць сябе народу «ў плоці». Ён вылечваў хворых дакрананнем рук (ці хаця б спрабаваў), адорваў людзей дробязямі, «насычанымі» яго бласлаўнёным духам. Паказваў спадчынніка, калі такі быў, — каб народ паступова прывыкаў да будучай змены і не замануўся пасадзіць на трон кагосьці іншага. То бок, кажучы сучаснай мовай, праводзіў публічную піяр-кампанію. Таму клопатаў у правіцеля хапала.

Сярэднявечныя людзі хацелі бачыць сваім каралём ваяра, лідара і абаронцу — таго, хто падчас нападения ворагаў першым схопіць меч і кінецца ў бой.

Напамаджаны таўстун з нашай гісторыі рызыкаваў вельмі хутка страціць карону — і, мажліва, разам з галавой. Гэта потым, калі войны за тэрыторыі пацішэлі, межы больш-менш усталяваліся і мячы з лукамі замяніла агнястрэльная зброя, манархі расслабіліся. Тады і з'явіліся парыкі, абцасы і складаныя правілы этыкету.

Увогуле, якім будзе кіраўнік у выдуманай краіне, — вырашае аўтар. Галоўнае, каб вобраз правіцеля адпавядаў эпасе. Калі фэнтэзінае каралеўства напамінае Брытанію часоў караля Артура, нелагічна змяшчаць туды копію Людовіка XVI. І, наадварот, у свеце раскошы і тонкай дыпламатыі, накшталт французскага Новага часу, дзіўным выглядае суровы правіцель-ваяка, здольны падняць і запусціць каму-небудзь у галаву трон.

2. ...Ён сядзеў у сваім утульным замку...

Шмат хто з нас у дзяцінстве марыў жыць у замку. Ва ўяўленні, падагрэтым казкамі, маляваўся мілы каменны дом з камянам і шкурамі — толькі памерам большы. Але калі б нам сапраўды давялося пажыць у такім доме ў халодны сезон, без электрычнасці і водаправода, мары, пэўна, далі б расколіну. Усё таму, што мы, як у выпадку з каралём, часта блытаем палац і замак. Першы — зручны і раскошны, другі — амаль аскетычны, створаны для таго, каб трымаць абарону, а не жыць дзеля свайго задавальнення. Таму, калі пісьменнік захоча адлюстраваць у сваім рамане замкавыя будні, яму важна помніць наступныя два моманты.

Па-першае, жыццё ў замку не было камфортнае: велізарныя каменныя залы вельмі складана абагрэць. Нездарма ў старых баладах лэдзі цэлымі днямі ткалі габелены: гэтыя палотны, як савецкія дываны, вешалі на сцены і нават на столі не толькі для прыгажосці, але і для таго, каб захаваць цяпло. Пісьменнік Феранц Мора апісваў у сваіх кнігах побыт вугорскіх сялян ранейшых часоў і адзначаў, што каля вёсак сустракаліся закінутыя замкі. Яны былі цалкам прыдатныя для жылля, але людзі і не думалі займаць іх: свая цёплыя драўляныя каморкі куды больш прыемныя за нязграбныя каменныя пачвары!

Па-другое, жыццё ў замку не было бяздзейным. Працавалі ўсе, уключаючы гаспадароў, — інакш немагчыма было выжыць. Абавязкам ўладальніка замка было забеспячэнне ўсіх яго насельнікаў, таксама і прыслугі (звычайна каля дваццаці чалавек). Вайсковыя перамогі прыносілі трафеі, але ў мірны час таксама трэба было нешта есці, таму гаспадару даводзілася быць добрым дзялком, умець гандляваць і ствараць выгодныя ўмовы. Яго жонка сачыла за велізарнай гаспадаркай, займалася ткацтвам ці іншым рукадзеллем, часам курыравала будаўніцтва і вяла ўлік прыбыткаў і выдаткаў. Шляхетныя дамы ў Сярэдня вякі зусім не былі беларучкамі — часам яны адрозніваліся ад простых кабет толькі металам ва ўпрыгожваннях.

Ёсць шмат пацверджанняў таго, што ўтрымліваць замак было стратна і цяжка. Гэта не значыць, што ў вашым апавядзе не можа з'явіцца нейкі паважны лорд, які дні напярэць праводзіць за баляваннем з сябрамі. Вядома, можа. Толькі трэба разумець, што калі ў гэтага гультая няма выдатных талентаў ці заступніцтва, вельмі хутка ён перастане быць лордам, і замак пяройдзе да больш руплівага ўладальніка.

3. ...Яму дагаджалі няшчасныя слугі...

За многія гады савецкай прапаганды склалася думка, што любыя слугі ў кожным гістарычным перыядзе — гэта галодны, пакрыўджаны, прыціснуты клас. Яны толькі і мараць пра тое, як вызваліцца ад сваіх гаспадароў і пачаць самастойнае жыццё. Сапраўды, па сучасных мерках умовы працы і адпачынку ў іх былі жудасныя. Але сялянам жылося ў разы горш, рамеснікі таксама не каталіся як сыр у масле, ды і самім гаспадарам не даводзілася зайздросціць. Найхутчэй слугі былі ўдзячныя свайму спадару за тое, што ім забяспечаны прытулак і кавалак хлеба, і трымаліся за такое выгаднае месца. Таму не спяшайцеся здзяйсняць у сваім выдуманым каралеўстве рэвалюцыю — паглядзіце на свет вачыма жыхара менавіта той эпохі.

4. ...Яны былі занадта дурныя і неадукаваныя...

Сярэднявечча часта называюць «цёмнымі часамі». Але ці праўда гэта? Так, навукa ў першую чаргу развівалася ў манастырах, але яна развівалася. Манахі вывучалі работы выбітных мысляроў Грэцыі і Рыма, займаліся матэматыкай, кшталтавалі свае пазнанні ў архітэктуры і медыцыне. Сярэднявечныя адкрыцці і вынаходствы спрыялі станаўленню знаёмага нам свету. У VII стагоддзі шырока выкарыстоўваліся прыліўныя млыны, у XII-м — даменавыя печкі і перагонныя апараты. У XIII стагоддзі ўпамінаюцца акулярны і механічныя гадзіннікі. Не кажучы ўжо пра тое, што ў сярэдзіне 1440-х гадоў Іаган Гутэнберг стварыў свой знакаміты друкарскі станок.

Доступ простых людзей да ведаў быў абмежаваны, але і яны не былі глухімі невукамі. Проста іх далягляд знаходзіўся ў практычных рамках штодзённага жыцця. Селянін не будзе вывучаць філасофію, калі яго доля — араць зямлю, а каваль не стане цікавіцца багаслоўем «дзеля агульнага развіцця». І тым, хто любіць высмейваць сярэднявечныя памылкі, напрыклад, дзіўныя эксперыменты ў медыцыне, варта нагадаць: небяспечныя наркатыкі можна было спакойна купіць у аптэках яшчэ на пачатку XX стагоддзя, а да 1950 года лекарам нават не здагадваліся пра шкоду палення.

Дарэчы, міф пра тое, што Зямля плоская, выкаранілі яшчэ ў пачатку Сярэднявечча. Ці можа нечым такім пахваліцца наш асвечаны час?

5. ...Простыя людзі мучыліся нядоўга і паміралі маладымі.

Вядомы факт, што працягласць жыцця ў Сярэднявекі складала недзе 35 гадоў. Некаторыя трактуюць яго па-свойму: вось, да трыццаці людзі жылі спакойна, а пасля усіх пачала касіць нейкая хвароба. Насамрэч гэта сярэдня лічба, і такой маленькай яна атрымалася з-за высокай дзіцячай смяротнасці. Але калі чалавеку пашчасціла перажыць дзяцінства і юнацтва і не стаць ахвярай эпідэміі, у яго былі добрыя шанцы дажыць і да пяцідзiesiąці, і да шасцідзiesiąці гадоў. Таму аўтарам зусім неабавязкова насяляць свае землі толькі маладымі людзьмі, сярод якіх старыя адназначна з'яўляюцца ведзьмарамі ці чараўнікамі.

Мы разгледзелі толькі некаторыя стэрэатыпы, што тычацца сярэднявечнага свету. Па праўдзе кажучы, іх значна больш, і скрупулёзнаму пісьменніку, які надае ўвагу характарам і дэталям, варта азнаёміцца з імі. Мажліва, у вас атрымаецца ўхапіць праўдзівы дух Сярэднявечча і насыціць ім вашы тэксты. І тады самы неверагодны свет з цмокамі, аднарогамі і чараўнікамі здасца чытачу рэальным.

Выпадак у краме

Даведаўшыся пра тэму нумара, я задумалася: а што для мяне з’яўляецца нормай жыцця? Вельмі складанае і цікавае пытанне. Але, паразважаўшы, я ўсе-ткі знайшла адказ. Для мяне норма, калі чалавек займаецца той справай, ад якой атрымлівае асалоду. Калі людзі не саромеюцца сваіх пачуццяў: могуць плакаць і смяцца ва ўвесь голас, танцаваць пад дажджом, не думаючы, што могуць выглядаць дзівакамі для астатніх. Калі чалавек дапамагае, нават не паспеўшы задумацца: «А ці трэба?»

Канчаткова я пераканалася ў тым, што трэба заўсёды дапамагаць, пасля выпадку, які здарыўся ў пачатку восені. Гэта быў звычайны шэры аўторак. Мне патрабавалася пасля школы збегаць у кнігарню. Пачаўся новы вучэбны год, і пасля летніх канікул да вучобы было цяжка прывыкнуць. Пасля заняткаў у мяне было адзінае жаданне — прыйсці дадому і легчы спаць, але я разумела, што трэба пераадолець сябе і здзейсніць гэты подзвіг. Надвор’е было не вельмі добрае, як і мой настрой. Хоць было бабіна лета, сонейка не хацела песціць людзей апошнімі ласкавымі промнямі, якія нагадвалі пра яскравыя моманты летняга адпачынку. Замест гэтага ў кніжную краму мяне падганяў парывісты вецер і брыдкі дождж. У кнігарні я набрала цэлую карзінку сшыткаў, кніг, рознай канцылярскай дробязі... Калі тавар пачалі лічыць, я ўважліва сачыла за лічбамі. Раптам зразумела, што мне не хапае грошай. Мяне ахапіў сорам. А людзей ў чарзе шмат, і ўсе злуюцца, бурчаць. Ну, я і кажу касіру: «Прыбярэце любую рэч...» У гэты момант да мяне працягваецца жаночая рука з дваццаццю капейкамі. Жанчына кажа: «Вось, бярыце». А мне няёмка, не ведаю, што рабіць... Яна яшчэ раз: «Бярыце, свет не без добрых людзей. Калі-небудзь і вы так дапаможаце». Жанчына паклала мне ў далонь дваццаць капеек і ўсміхнулася. Я падзякавала. Калі выйшла з крамы, адчувала аблягчэнне, душа спявала. Нават надвор’е змянілася: з-за воблакаў выйшла сонейка, павяяла цяплом. Усе навокал зайграла яскравымі фарбамі. «Як добра, што на зямлі засталіся людзі, якія могуць дапамагчы ў любую хвіліну, — падумала я і вырашыла: — Трэба і сабе захаваць тое светлае, добрае, чыстае, чаму з дзяцінства вучылі бацькі».

Подпіс рэдактара

Кацярына Ярашэвіч

NOLLAIGLOU

Аляксандра Ткач: «Удзельніцаць ў “Еўрабачанні” — лагічнае рашэнне для музыкі»

Біяграфічная даведка:

Аляксандра Ткач (Lexy Weaver) — спявачка, аўтарка слоў і музыкі да ўласных песень. Фіналістка нацыянальнага адборачнага тура «Еўрабачанне-2017», паўфіналістка праекта «Голас Балтыі», пераможца конкурсу «Viva La Musica-2017» (Іспанія) у намінацыі «Аўтарская песня».

Навучаецца ў 11 класе гімназіі № 24 (г. Мінск).

— Як ўзнікла думка ісці на дорослае «Еўрабачанне» ў такім юным узросце? Ці не было страшна спаборнічаць з дарослымі?

— Адбор на «Еўрабачанне» — гэта адзіны машабны праект у Беларусі, дзякуючы якому можна прадставіць сваю творчасць вялікаму колу слухачоў. Паўдзельніцаць у ім — лагічнае рашэнне для музыкі. Заўсёды надыходзіць такі этап у развіцці творчай асобы, калі трэба ўзняць планку, упэўніцца, што ты здатны да нечага большага. Зусім не было страшна, бо і раней я ўдзельнічала ў конкурсах, дзе трэба было спаборнічаць з музыкамі, нашмат старэйшымі за мяне. І нават у намінацыях, дзе я была самай малодшай, атрымлівалася перамагаць.

— Як ты адрэагавала на праходжанне ў фінал? Ці было гэта відавочным для цябе?

— Эмоцый было вельмі шмат! Канечне, я не магла быць упэўненай на сто працэнтаў, што прайду ў фінал, але я адчувала, што мая музыка не пакіне журы абьякавым.

— Ты сама пішаш песні ці супрацоўнічаеш з іншымі аўтарамі?

— Усе песні я пішу самастойна: як словы, так і музыку. Аранжыроўку мне робяць розныя саўндпрадзюсары — як замежныя (Carmel Sefi(Англія)), так і беларускія (Раман Волазнеў, Глеб Мураўёў, ToneTwins).

— **Ці ёсць яшчэ нешта, акрамя музыкі, чым ты захапляешся?**

— Час ад часу я пішу вершы і казкі. У мяне выдадзены два зборнікі: першы — у 2011 годзе («Маленькая краіна»), у яго ўвайшлі толькі вершы, а другі — у 2016-м («Неверагодныя прыгоды Табукашкі і Кучарашкі»). Там, акрамя вершаў, змешчана яшчэ і дзіцячае апавяданне.

— **Хто для цябе з'яўляецца надзейнай апорай падчас конкурсаў?**

— Самую моцную падтрымку я атрымала ад бацькоў і настаўніцы Веранікі Уладзіміраўны Яноўскай. Таксама не абышлося без дапамогі маіх сяброў, але тут больш у эмацыйным плане.

— **Не так даўно выйшаў твой дэбютны альбом. Якое значэнне мае для цябе гэты крок?**

— Я думаю, што выпуск альбома — гэта вынік зробленай працы (для любога артыста, не толькі для мяне). Усе эмоцыі, якія я ўклала ў кожную з песень, з'ядналіся ў нешта знакавае, цэльнае. Таму і альбом называецца «Signs»/«Знакі».

— **Якая ў цябе самая вялікая мара?**

— Калі казаць пра бліжэйшыя планы, гэта, канешне, паступленне ў тую навучальную ўстанову, дзе я б магла і далей займацца музыкай. А ўвогуле, мару убачыць планктона, які свеціцца! Няважна, у якой частцы сусвету.

Кацярына Тарасова

Падпіс рэдактара

EUROVISION

Першае правіла перамен

Агульнапрызнаныя правілы і стандарты, то бок, прыдуманая сацыяльная норма, і існуюць, каб спрасціць жыццё. Яны дапамагаюць захоўваць парадак, не парушаць свабоды і спакою іншых. Але часта пэўныя асобы або групы людзей прымаюць уласныя ўстаноўкі і ўяўленні за норму, абавязковую для выканання ўсімі. Асабліва гэта праяўляецца ў дачыненні да знешнасці. Ідэал дзяўчыны многія бачаць сабе так: стройны стан, даўгія валасы, акуратныя рысы твару. Юнак мусіць быць высокім і дужым волатам з кароткай стрыжкай. Таму, хто хоць на крок адступіў ад «нормы», накіравана сутыкнуцца з праблемамі у зносінах, сотнямі некарэктных пытанняў і заўваг. Валасы, пафарбаваныя ў яркі, ненатуральны колер, чамусьці і сённа многія успрымаюць як прыкмету прыналежнасці

да субкультуры ці радыкальнай суполкі. Думаеце, так мяркуюць толькі старамодныя бацькі? Усё часцей я заўважаю такое стаўленне да выгляду чужых людзей у сваіх аднакласнікаў і знаёмых. А здавалася, падлеткі абедзвюма рукамі за ўсё незвычайнае і нестандартнае, за барацьбу супраць агульнапрынятых правіл.

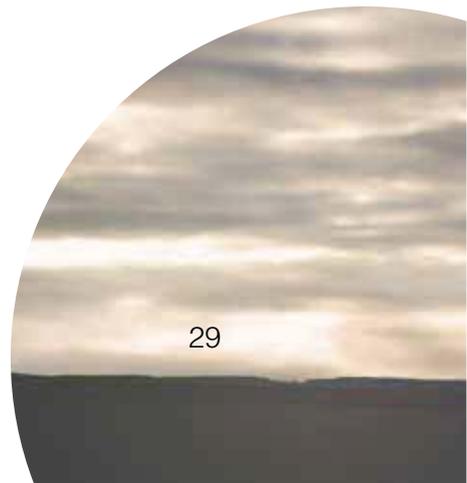
Нядаўна маю ўвагу прыцягнуў незвычайны пост ў Інстаграме. Знаёмы юнак Максім апублікаваў фота, на якім ён не мае броваў. У апісанні — словы Ральфа Эмерсана: «Найвялікшае дасягненне — быць самім сабою ў свеце, які ўвесь час спрабуе зрабіць цябе чымсьці іншым». Учынак даволі смелы і выклікае захапленне. Максім прыязна падзяліўся са мной досведам: раней і яго часта абгаворвалі. Маўляў, надта худы, знешнасць і стыль адзення не тыя. Рацыянальна гэтыя прэ-тэнзіі не растлумачыць. Агульнае абмеркаванне Максімавага стылю зладзілі ў гарадской суполцы «Падслухана». Прыдзіркі да знешнасці хлопца нікольні не засмучаюць, а выклікаюць толькі ўсмешку. На яго думку, абражаючы іншага, ты ў першую чаргу зневажаеш сябе. Рашэнне пазбавіцца на некаторы час ад броваў стала знакам пратэсту, які Максім тлумачыць так: «Гэта можна лічыць выклікам людзям. Мне захацелася зрабіць штосьці правакацыйнае, што казалі б іншым: «Мяне не турбуе ваша меркаванне, галоўнае, як я сябе адчуваю і ці падабаюся сабе». Рэакцыя людзей на такую кардынальную перамену ў знешнасці цікавая. Дарослыя ставяцца хутчэй адмоўна, сэнс эксперыменту для іх не зразумелы. Падлеткі таксама не скупяцца на няўхвальныя каментары. Такія паводзіны маладых людзей, на думку Максіма, паказваюць: яны зайздросцяць смеласці юнака, таму што ён можа свабодна змяняць свой выгляд. Яны самі хацелі б выглядаць неяк па-іншаму, але асцерагаюцца асуджэння грамадства, канфліктаў з бацькамі. І ўсё ж ёсць прыхільнікі знешнасці і стылю Максіма — менавіта іх падтрымка дае сілы процістаяць злым каментарам зайздроснікаў і крытыканаў.

Дык, можа, свет стане лепшым, як толькі мы перастанем падганяць сябе і іншых пад недарэчныя стандарты прыгажосці, палюбім натуральнае чалавечае аблічча? Цудоўна было б, калі б «знаўцы» гэтых стандартаў перасталі крытыкаваць усіх навокал. Існуе выдатнае правіла перамен да лепшага: пачынайце з сябе. Калі ў наступны раз захочацца раскрытыкаваць новую прычоску прыцелькі або пакпіць з «жаночага» стылю аднакласніка, успомніце, што іх выбар ніяк не закранае вас і не патрабуе вашай ацэнкі.

Подпіс рэдактара

Данііл Шэйка

Пра некаторыя крытэрыі даросласці

Слава нерваваўся: адладжанае, паспяховае і яркае жыццё руйнавалася. Відавочна, ва ўсіх напрамках. Пакідаючы незайздросныя перспектывы. Вельмі незайздросныя.

Вядома, ён вінаваціў сябе. Але не толькі. У сярэдзіне восьмага класа сябры раптам зацікавіліся праблемамі сталення. Уважліва прыглядаліся да дзяўчынак. Змянілі прычоскі. Больш увагі сталі надаваць вопратцы і манерам паводзін. У іх размовах цяпер чуўся сарказм і ненарматыўная лексіка. Што і казаць, Слава з агульных стандартаў выпадаць не збіраўся — сябры ўсё-такі. З дзіцячага садка разам. Не саскокваць жа з электравоза, што нясецца наўпрост у светлую будучыню, у самым пачатку шляху. Ды яшчэ на такой хуткасці.

Ну, з дзяўчынкамі і ненарматыўнай лексікай праблем не было. А вось з усім астатнім... Не, паленню ён змог супрацьстаяць лёгка — спорт і нікатын несумяшчальныя. Прыяцелі паставіліся з разуменнем: Славу чакаў высокі дарослы разрад і п'едэстал на чэмпіянаце краіны.

— Але на піве не спадзявайся крыж паставіць! Інакш мы табе не сябры.

— Хопіць гуляць у дзіцячыя гульні. Сталець час. Мы не алкаголікі якія-небудзь. Ужываем толькі з пэўных прычын. Эпізадычна, як той казаў.

— Любы дарослы павінен сваю норму зразумець і адчуць. Вось і пачнём з піва.

— Асабіста я малы градус ужо не ўспрымаю сур'ёзна, — канстатаваў Ігнат, даўні завадатар самых рызыкаўных эксперыментаў кампаніі. — Але норму сваю ведаю: нуль тры ў гадзіну. Плюс чыпсы. Або кальмарчыкі.

Слава пярэчыць не стаў. Не знайшоў адразу патрэбных аргументаў. Ды і званок паклікаў на хімію. Да Аляксандры Леанідаўны спазняцца нельга — адразу да дошкі пакліча. Падумаў, што проста пойдзе на вечарыну, але ад алкаголю адмовіцца. Не сілай ж хлопцы яго ў дарослае жыццё пацягнуць! Ды і якое дачыненне да даросласці мае піва?

Устаноўку «не ўжываць» дала мама. Строгая і аўтарытэтная ў сямейным коле, яна правяла сур'ёзную размову з гэтай нагоды. Узгадала шэраг прыкладаў, у тым ліку і з сумнага вопыту бліжэйшага акружэння: меўся у Славы дзядзечка, што зламаў жыццё сабе і сваім блізкім з-за алкаголю. Паабяцала кантраляваць і прымаць самыя непрыемныя для парушальнікаў меры. Дарослыя ў сям'і абмяжоўваліся чаркай па святах. Старэйшы брат Славы вучыўся ў ваеннай акадэміі і ў парушэннях заўважаны не быў. Слава ўсё выдатна разумеў і шэрагі парушальнікаў папаянцы не збіраўся.

Поўны рашучасці супрацьстаяць, ён адправіўся на тую злашчасную вечарыну. Спачатку ўсё складвалася нядрэнна. Хлопцы пасмяяліся з яго ўпартасці. Пакінулі ў спакоі. Самі выпілі па шклянцы, ажывіліся. Уключылі музыку. Завялі размову пра дзяўчынак. Падурэлі. Патанчылі.

Слава пераключыўся на новую падборку кліпаў і не заўважыў, калі ў наладжанай сістэме адбыўся збой. Не дзіва: занадта сябры мітусіліся. Не кампанія, а класічны прыклад броўнаўскага руху. Хтосьці танцаваў, нехта выходзіў паліць на балкон, хтосьці «карачыў» услед за любімымі выканаўцамі. Пасля дзесяці ўсе сабраліся дахаты.

— Гэй, хлопцы! — спыніўся ў дзвярах Ваня. — А гаспадар наш куды знік? Мог бы, між іншым, і развітацца.

Ігната знайшлі ў ваннай. Без памяці. Няўключныя спробы аказаць дапамогу пацярпеламу плёну не мелі. Бацькі Ігната з начлегам з'ехалі на дачу — турбаваць іх было рызыкаўна. Пасля кароткай і нервовай нарады адважыліся на крайнія меры: патэлефанавалі ў «хуткую». Урачы канстатавалі наймацнейшае алкагольнае атручэнне. І выклікалі міліцыю.

Ігната павезлі ў бальніцу. Саўдзельнікаў, як выказаўся аператыўнік, што прыбыў на выклік, адправілі на медыцынскі агляд. Потым даставілі ў дзяжурную часць.

Працікавалі гутаркі з інспектарам ІСН Слава падпісваў спакойна. Чаго баяцца? Ён не піў, не паліў і да здарэння не меў ніякага дачынення. Хай караюць вінаватых, а невінаватых пакінуць у спакоі.

Аказалася, памыляўся. Жыццё зрабіла круты віраж і панеслася з гары. Спакой цяпер толькі сніўся. У кароткіх абрыўках сну.

Бацькі з сынам дэманстратыўна не размаўлялі. Папярэдне забараніўшы выходзіць на вуліцу пасля школы і карыстацца камп'ютарам. Сябры абыходзілі бокам. У бальніцы да Ігната нікога не пускалі. Настаўнікі абураліся падзеннем нораваў, не ўказваючы на асобы. Класны кіраўнік пакараў ўсю кампанію тыднёвым дзяжурствам па школе. З камісіі па справах непаўналетніх даслалі запрашэнне на сустрэчу.

Ды і сам-насам Слава не пераставаў шукаць памылку ў сваёй пазіцыі. Нешта было не так. Але што? Здавалася, знайдзі ён кропку разрыву — і жыццё наладзіцца, пацячэ па знаёмым, зручным і паспяховым рэчышчы...

Настаўніца:

Пачні спачатку, Савушкін! Гэта чым вы даросласць сваю вымяраць удумалі? Півам? Ты ж разумны хлопец! Каля дошкі заўсёды выдатна адказваеш. Аргументы лагічна падбіраеш. Дык што ж перашкодзіла пераканаць сяброў у памылковасці іх меркаванняў?

Думаеш, проста так да малалетніх аматараў моцных напояў з усёй строгасцю бацькі і закон ставяцца? Зусім не: несфармаваны арганізм рэагуе на атручванне этыленам непрадказальна. Учора падлетак выпіў паўшклянкі гарэлкі і адчуваў сябе выдатна. А заўтра ён можа ўпасці ў алкагольную кому ад двух глыткоў піва. Таму толькі цвярозасць можа лічыцца нормай жыцця маладой асобы.

Даросласць — гэта самастойнасць, усвядомленая адказнасць. За сябе і за іншых! Чаго ж ты ад хлопчыкаў і дзяўчынак адмежаваўся? Чаму толькі для сябе правільную пазіцыю адваяваў? Чаму пра вынікі не задумаўся?

Прабач, вядома, што ў маім маналогу — суцэльныя воклічы і пытанні. Але ў гэтым і твая доля віны ёсць — увесь педагагічны калектыў на эмоцыях. Пра бацькоў я наогул не кажу.

А ўсё магло адбыцца ціха і спакойна. У выпадку, калі б ты ўмяшаўся. Цяпер, вядома, позна. Але нешта можна змяніць. Будзем спадзявацца, што Ігната выратуюць. Тут усё абыдзецца без твайго ўдзелу. А вось мір у сям'ю, павагу і сяброўства вярнуць — твая задача. Пачаць трэба сёння. Тлумачыць не буду. Калі дарослы, сам разбірайся. З самага пачатку. І не думай адступіць.

Прыгажуня:

Ну як вы так, хлопчыкі? Са смерцю ў хованкі гуляеце? Не падумалі, што так далёка ўсё зойдзе? А трэба было падумаць. Навошта эксперыменты на сабе праводзіць? Навошта ў іх удзельнічаць? І даросласці ў вашай правіне — ніколько. Па-дурному, банальна. Смяротна небяспечна.

Вы, што ж, думаеце, што дзяўчынкам падабаюцца бязглуздыя п'яныя фізіяноміі? Ніколько. Хіба што некаторым, у якіх выбару няма. Але такіх «аматарак» — адзінкі на тысячу. Ды і самі хлопцы такіх дзяўчат бокам абыходзіць стараюцца.

Тады дзеля чаго? Вучобы? Будучай кар'еры? Аўтарытэту? Не, не і не!

У вашай сітуацыі адны промахі. Даросласць, якой вы праглі, смяецца і махае вам рукой, сыходзячы ўсё далей. Я не кажу пра ўлік ў міліцыі і наступныя за ім «прыемнасці». Ад цябе, Слава, я гэтага не чакала. У маіх вачах ты заўсёды быў моцным, паспяховым і вельмі прывабным хлопчыкам. Што засталася сёння? Пакуль толькі расчараванне. І трохі надзеі. На вяртанне. Вяртайся! Чакаем.

Насельнік «камчаткі»:

Вядома, не пашанцавала. Асабліва Ігнату. Астатнія абышліся, але ў якой ступені? Такія грывасы лёсу. Ніхто і не кажа, што на шляху да дарослага жыцця нам лёгка будзе. Спачуваю.

Асабіста я на рызыку не іду. Правераная кампанія. Нуль тры за вечар. З чыпсамі і музыкай. Далей ад бацькоў і міліцыі. Даводзіцца быць асцярожным. Але чаго не зробіш дзеля адной-дзвюх гадзінак дарослага жыцця! Калі што, можаш далучыцца.

Заадно і на «камчатку» можаш перасесці. Тут цішэй, не так прадзімае. А то галава, бывае, пабольвае. Дамашка не рашаецца. І з памяццю я не моцна сяброў. Падумаеш, у кожнага свае інтарэсы!

Прасунуты старшакласнік:

Менавіта. У кожнага свае. І ў цябе, Слава, пакуль ёсць выбар. Пакуль!

Наколькі я разумею, гаворка — не пра піва. Гаворка — пра асабістыя жыццёвыя каштоўнасці. Якія ты ледзь не страціў. Усё яшчэ можна паправіць. Калі дзейнічаць хутка.

Давай спынімся на каштоўнасцях. У кантэксте твайго выпадку. Здавалася б, пазіцыю ты выбраў бяспечную: і сяброў не пакрыўдзіць, і пры сваіх інтарэсах застацца. Але нешта не спрацавала. Ці спрацавала? Такім чынам...

Сям'я: бацькі праігнаравалі тваю цвярозасць, спыніўшыся на тым, што іх сын удзельнічаў у п'янцы. Яны, абураныя, пакрыўджаныя, страцілі давер да цябе і тваіх сяброў. Парушаны сямейны мір і спакой.

Сяброўства: прыцэлі асуджаюць цябе за прынцыповасць без тлумачэнняў. Тых, хто застаўся «чысцюткім» на фоне пакут іншых у жыццёвых калатнечах, не любіць ніхто.

Вучоба: настаўнікі і аднакласнікі ўспрымаюць сітуацыю агулам, асабліва сці прыватных пазіцый цягнуець на фоне трагедыі. Ім няма справы да канкрэтыкі. Да таго ж, усе яны людзі, а чалавечы фактар ніхто не адмяняў. Нават у ацэнцы вучэбнай дзейнасці. Трымайся, тут таксама з'явіцца часовыя (спадзяюся) цяжкасці.

Здароўе: спаць ты стаў горш, ды і сумленне не дае спакою. Таму з псіхічным здароўем таксама могуць быць складанасці і яго трэба карэктаваць. Думаю, і сэрца пра сябе нагадвае, там жа ўсё завязана.

Поспех: папярэднія фактары аказваюць уплыў і на яго. Чакай зніжэння вынікаў. На шчасце, часовага.

Атрымліваецца, што абраны варыянт вырашэння праблемы аказаўся за гадзя проигрышным. Як жа варта было паступіць? Не пайсці — таксама багата на непрыемнасці. Можаш прайсціся па каштоўнасцях, прааналізаваць — адно да аднаго атрымаецца. У тваім выпадку выйгрышным б стаў самы складаны варыянт. Варта было б сабраць у кулак волю і здольнасці і пераканаць рабят у памылковасці іх меркаванняў. Прапанаваць годную альтэрнатыву — запрасіць заўзець за цябе на трэніроўцы, схадзіць у моладзевы клуб на вечарыну, пагуляць з дзяўчынкамі ў горадзе... Мера эфектыўная. Але часовая, зноў жа.

Аптымальна — знайсці аргументы для адстойвання ўласнай пазіцыі ў дачыненні да алкаголю. На ўзроўні прысваення яе сябрамі. Такі воль крытэры да-росласці. Правер сябе на адпаведнасць. Удачы!

Бел. літ.

Ва ўсім вінаваты генетыкі? «Пабакі» Васіля Гігевіча

Нечакана для сябе я наанава адкрыла Васіля Гігевіча. Памятаю фантастычную аповесць «Марсіянскае падарожжа», якую цікава было чытаць, але яна не выклікала столькі ўражанняў, як аповесць «Пабакі», ад якой я проста не магла адарвацца, пакуль не дачытала да канца. У 1997 годзе гэты твор выйшаў у серыі «Школьная бібліятэка» разам з аповесцямі «Марсіянскае падарожжа» і «Карабель», вядомымі раней. Што сведчыла на карысць: менавіта ў гэтай серыі выходзяць лепшыя творы, якія выклікалі рэзананс.

Васіль Гігевіч піша фантастычныя аповесці, але ці ведалі вы, што ён яшчэ і фізік? Напэўна, гэтым тлумачыцца выбар жанру. Письменніка вельмі хвалююць экалагічныя праблемы, а таксама ўплыў навукова-тэхнічнага развіцця на мараль і псіхалогію асобы. Што зменіцца, калі праца людзей будзе непатрэбнай? Іх месцы зоймуць дасягненні навукі? Ці застанецца чалавек запатрабаваным у ранейшай ступені? Ці не знікне наш род ўвогуле?

«Хто мы? Дзеля чаго жывём?» — такія пытанні задае пісьменнік. Аповесць «Пабакі» выклікае разважанні пра лёс людзей. Магчыма, існаванне пабакаў — спроба пісьменніка задумацца над эвалюцыяй чалавечага роду?

У сваім творы Васіль Гігевіч стварыў новую рэальнасць — Горад, дзе людзі прывыклі да даброт, таму ім страшна выйсці за яго межы, пачаць жыць па-іншаму.

Пачынаецца твор з запісаў героя, які вядзе дзённік. Прычым герой — пацыент псіхіятрычнай лякарні. Ён даследуе гісторыю свайго Горада, расказвае пра яго з'яўленне, уклад жыцця. Вось тут і адчуваецца заклапочанасць становішчам. Апаведальніку Горад уяўляецца жывым арганізмам, які атручвае сябе і сваіх жыхароў, паступова памірае. «Горад расце, пашыраецца, і гэтыя вуліцы, нібы нервовыя валокны, даюць Гораду гаючыя токі жыцця; з ракі, з падземных нетраў. Горад смоча чыстую ваду, фабрыкамі і заводамі смоча ён чыстае паветра і тут жа атручвае лясы і палі навакольныя, гараджан сваіх...». Тут пісьменнік, стварыўшы такую рэальнасць, праводзіць паралелі з нашым жыццём. Так і мы выкарыстоўваем прыродныя рэсурсы, каб жыць, задавальваць свае патрэбы, не заўсёды разумеючы, што можна ўзяць ад прыроды без шкоды для яе, а што — нельга.

Аўтар уводзіць у твор рознага кшталту дакументы: службовыя запіскі, газетныя публікацыі, дзённікавыя запісы. Як мне здаецца, гэта дапамагае чытачу паверыць у сапраўднасць існавання Горада, і падзеі, якія адбываюцца, здаюцца рэальнымі, да таго ж пацвярджаюцца дакументальна.

У дзённіку герой спрабуе адказаць на пытанне: «Чаму людзі ў Горадзе дэградзіруюць?» Вось ў чым ён бачыць адказ: жыццё людзей губляе сэнс і становіцца падобным да працы механічных машын. Жыхары адчуваюць ненатуральнасць гарадскога ладу, бо збольшага кожны дзень зводзіцца да паўтарэння адных і тых жа працэсаў: дом — праца — дом. «У душы кожны гараджанін адчуваў: ягоная работа, на якую ў асноўным траціцца жыццё, не мае ніякага дачынення да асабістага лёсу. А калі гэта так, то і жыццё для многіх даўно страціла сэнс».

Трохі інакш жылі людзі, якія знаходзіліся на вышэйшых пасадах. Іх жыццё было закрытым для простых гараджан. Аднак большасць здагадвалася пра даброты, якія мелі гэтыя адзінкі: натуральныя прадукты, не даступныя для ўсіх, закрытыя зоны адпачынку, легкавыя аўтамабілі, што вазілі іх жонак і дзетак. Таму гараджане ўступалі ў партыю Вышэйшай Справядлівасці, каб трапіць у гэта замкнёнае кола з іншым жыццём.

Апрача працы, гараджане цікавіліся нечым адным і тым жа, і ўсеагульная зацікаўленасць рабіла іх аднолькавымі, быццам з канвеера выпушчанымі. Напрыклад, уводзіліся прафесійныя святы, ладзіліся спартыўныя спаборніцтвы. Асабліва шмат мерапрыемстваў арганізуюць ідэалагічны аддзел партыі Вышэйшай Справядлівасці. І па закліку партыі ўсе выпраўляліся на стадыёны, займаліся спортам — і хворыя, і здаровыя. Многія атрымлівалі інфаркты і інсульты, але спадзяваліся, што такім чынам можна паправіць здароўе. Аднак такія заняткі хутка

Што ёсць Час,
які няўмольна
і бязгучна затапляе
і слёзы, і смех,
і пяшчоту, і адчай?
На што спадзявацца
смертнаму чалавеку,
куды плыць ў гэтым
бязмежным моры
Часу, калі наперадзе
і ззаду — куды ні
кінь вокам — чорная
бясконцасць...

Пісьменнік прапануе разгледзець сітуацыю, якая можа скласціся, калі вучоныя змогуць штучна стварыць жывыя істоты, што арганізуюцца ў сваю цывілізацыю...

прыдаліся. А ці не заўважаеце вы падабенства жыцця гараджан гэтага Горада да нашага жыцця?

Аўтар выказвае ідэю пра калектыўны розум, які існуе ў жыцці народа (нацыі). Калі адбываецца разбалансіроўка дзейнасці гэтага розуму, пачынаюцца канфлікты, войны, знішчэнні. Такім калектыўным розумам валодалі пабакі — стварэнні генетыкаў, узнікля шляхам злучэння генаў сабакі і пацука ва Універсітэце генетыкі. У выніку ўцечкі генетычнага матэрыялу адбылося размнажэнне пабакаў на волі. Вольныя паводзілі сябе не так, як лабараторныя. Калі людзі паспрабавалі атруціць тых пабакаў, што жылі ў каналізацыі і станцыях метро, яны пачалі шкодзіць. Гэта вельмі напужала гараджан і паказала, што пабакі дзейнічаюць не паасобку, а калектыўна. Магчыма, яны больш разумныя за створаных генетыкамі ў лабараторыі?

Гэтыя дзіўныя істоты выклікалі страх сваім выглядам: было ў іх нешта больш агіднае, чым у звычайных пацуках. Карыстаючыся сваёй сілай, яны нападлі на людзей, забіралі ежу, забівалі дамашнюю жывёлу. Пісьменнік спрабуе разабрацца, хто ж такія пабакі. Новая форма жыцця, адкрыццё чалавечтва ці біч людзей, які яны не могуць знішчыць, у з'яўленні якога вінаваты самі?

Магчыма, сваім ладам жыцця, абыякавасцю да прыроды і яе патрэб яны паспрыялі стварэнню новага віду, што можа прыйсці на змену чалавечаму роду? Адказ на гэта пытанне — у далейшым развіцці падзей.

Кіраўніцтва краіны зразумела, што не так проста пазбавіцца ад шкоднікаў, таму вырашыла ўпэўніць людзей, што пабакі — гэта не проста жывёлы. «Пабакі — высокаразвітыя істоты, яны ствараюць цэлую цывілізацыю. Яны развіваюцца па іншым шляху, тэхніку і тэхналогію не выкарыстоўваюць», — ці не здаецца вам абсурдным выказванне аднаго з герояў твора?

Але чаму людзі баяцца пакінуць Горад? «Я ведаю, недзе далёка за полем ёсць зялёныя лясы, там цякуць рэкі, ёсць чыстыя азёры, але ж — самае дзіўнае — гараджане палохаюцца жыць там доўга, яны баяцца згубіць тыя прывідныя даброты, што дае Горад, гараджане нават пагадзіліся жыць з пабакамі, яны харчуюцца штучнай нясмачнай ежай, душацца смуродам ад заводаў і фабрык, п'юць атручаную ваду і між тым — не хочучь пакідаць Горад», — піша герой у сваім дзённіку. І пісьменнік спрабуе растлумачыць гэта: які

ўсё ж слабы чалавек! Яму цяжка змяніць свой лёс, хоцацца ісці па пратаптанай сцежцы, не змушаючы сябе цяжкасцямі працы і выпрабаваннямі, з якімі ён можа сустрэцца, калі паспрабуе штосьці змяніць у сваім жыцці, перагарнуць іншую старонку ў сваім лёсе.

Быў пабудаваны завод па выпуску штучнай камбінаванай ежы, палова якой прызначалася для людзей, палова – для пабакаў. Ці не збліжала гэта чалавека і пабакаў — генетычную памылку чалавека? Так чалавек набліжаўся да жывёлы, для якой галоўнае — задаволіць свае фізічныя патрэбы.

Чаму ж людзі вераць кіраўніцтву Горада? У дзённіках пацыента псіхіятрычнай бальніцы мы знаходзім разважанні пра сутнасць улады. Прозвішчы герояў у пісьменніка гаваркія, яны тлумачаць іх паводзіны і адносіны да жыцця: Садковы, Вольны, Пазновы, Правакова і інш. У гэтым бачыцца сатырычны пафас твора, дзе пісьменнік высмейвае партыю Вышэйшай Справядлівасці (ПВС), Фронт барацьбы з пацукамі (ФБП), кіраўніцтва Горада і вучоных, якія займаюцца надуманай навуковай працай. Ці не абсурдна, што вучоны Суперман абараняе дысертацыю на атрыманне навуковай ступені доктара філалагічных навук па мове пабакаў: розныя формы памахвання хвостом, шыпенне? Нават выйшаў трохтомны слоўнік пабакскай мовы, а паводле методыкі Супермана група лінгвістаў арганізавала курсы па вывучэнню пабакскай мовы для пазбягання канфліктаў і дасягненні ўзаемаразумення з пабакамі.

Аўтар задумваецца, што можа змяніцца, калі пабакі зоймуць трывалае месца ў жыцці людзей. У канцы твора мы даведваемся, што адзінокія жанчыны пачалі трымаць пабакаў замест сабак, а некаторыя нават патрабавалі дазволіць шлюбы з імі. «Колькі нерваў трэпяць гэтыя мужчыны? А тут кавалак мяса засмажыла, пагуляць выпусціла і — усе праблемы...», — знайшла выйсце адна з жанчын у творы.

Чалавек не проста згубіў аблічча — знешнюю сваю выяву, ён згубіў свой «ЗМЕСТ».

Чаму так? Напачатку людзі ўспрымалі пабакаў як агідных жывёл, якія знішчалі ўсё вакол сябе, а цяпер гатовы жыць з імі. Гэта зыходзіла з непрымірымасці жанчын і мужчын, што не хацелі прыстасоўвацца адно да аднаго ў сямейным жыцці. Ці не такія ж праблемы бачыць пісьменнік і ў сапраўдным жыцці? Да таго ж жыхары пачалі ўспрымаць пабакаў не як агідныя стварэнні, а як раўнацэнных чалавеку істот. Да чаго можа давесці такое? Магчыма, да выраджэння генетычнага коду чалавека. А як сцвярджаюць вучоныя, ён мае здольнасць выраджацца. Ці не народзяцца ад такіх шлюбаў яшчэ больш пачварныя істоты, якія з цягам часу могуць прыйсці на змену чалавечай расе? Што казаць пра маральны бок жыцця такіх сем'яў?

Не на ўсе пытанні пісьменнік адказвае ў сваім творы, таму прапаную параважаць, што менавіта вы можаце змяніць у сваім лёсе, каб не ісці па пратаптанай сцежцы, а пакінуць пасля сябе след у гэтым свеце.

Але якая будучыня чакае чалавека, калі ён не памятае сваё прызначэнне на Зямлі, свае абавязкі перад іншымі людзьмі?

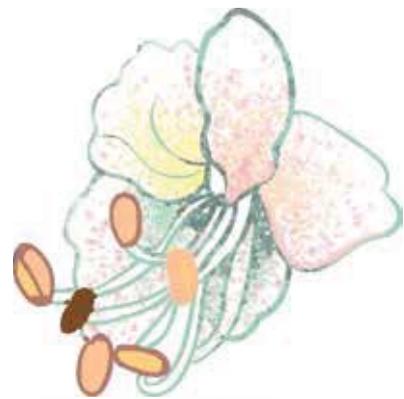
Смяецца лес

Смяецца снегам лес,
Сняжынкамі спявае.
На сонцы іскрамі гуляе —
Смяецца снегам лес.
Мароз пад елачку залез
І нос у снег хавае.
Смяецца снегам лес,
Сняжынкамі спявае.

Мінскае мора

Плыве да сонца ў абдымкі
Па моры Мінскім ветразь.
І ранак разам з дымкай
Плыве да сонца ў абдымкі.
Пляскочуць гучна берагі
Аб край сасновае смугі.
Плыве да сонца ў абдымкі
Па моры Мінскім ветразь.

Хоку

Восень

Восеньскі вечар,
Рыхтуюся да школы.
Будзе новы дзень!

Зіма

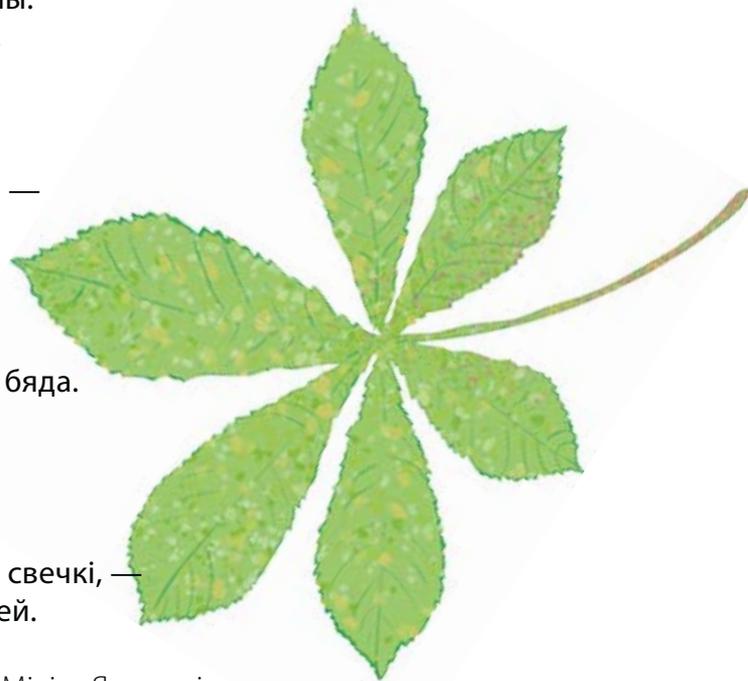
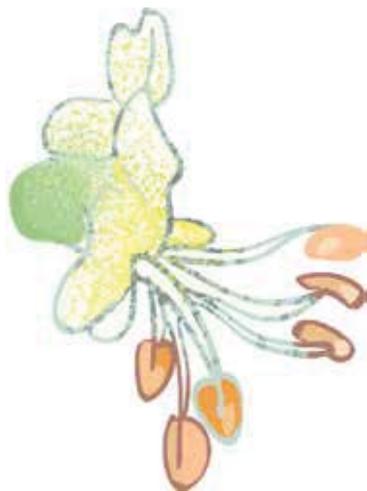
Хораша зімой.
Катаюся на лыжах —
Гэта здрава!

Холадна

Я змёрз учора.
Холад зімой — не бяда.
Летам — во гора!

Каштаны

Цвітуць прыгожа,
Як быццам гараць свечкі, —
Радасць для людзей.

Мікіта Ярашэвіч,
7 «Б» клас, Ждановіцкая сярэдняя
школа, Мінская вобласць

Прышэлец у гімназіі

Інтэрактыўны раман з працягам

Глава 5

У сераду першым урокам у нас праца. Хлопчыкі пятага класа накіраваліся ў майстэрню, а над імі паплыў, як шаравая маланка, Афоня.

Мікалай Уладзіміравіч даручыў нам зрабіць зэдлікі. У справу пайшлі нажоўкі, гэблі, малаткі. К канцу ўрока ў радок стаялі 12 вырабаў, і толькі ў Афоні нічога не атрымалася. Ён заплакаў. Агульным рашэннем калектыву мы засталіся пасля ўрока і разам зрабілі зэдлік для прыхадня. У гэты час Афоню дазволілі пайсці ў сталоўку і падняць такім чынам сабе настрой. Пасля, узрадаваны, ён запрасіў увесь наш клас на гарбатку ў інтэрнат.

Тут мы заўважылі, што ў Афоні вырас рознакаляровы хвост.

— Адкуль ён у цябе? — здзівіліся мы.

— Ад салаты «Загадка», якую даюць у нашай сталоўцы. Яна чароўная. Што загадаеш — усё выканае. Таму і назва такая.

Дзяўчынкі тут жа выстраіліся ў чаргу. Люда папрасіла новую сукенку, Саша — заплечнік, Маша — мадэльную прычоску. Гуманоід пакруціў хвостом — жаданні здзейсніліся, і дзяўчаты аж завішчалі ад захаплення.

Цяпер часцяком можна заўважыць, як дзяўчаты праследуюць Афоню, даймаючы сваімі жаданнямі і бессаромна эксплуатаючы яго хвост.

Віталь Мінкоўскі,
5 клас, гімназія-інтэрнат, г. Мядзел

Глава 6

Ужо мне гэтыя прыслоўі! Паспрабуй запомні, калі яны пішуцца разам, калі праз злучок, а калі — і зусім асобна... Пэўна, больш складанай тэмы ў беларускай мове не існуе. А тут яшчэ слоўнікавы дыктант на носе!

Сяджу я гэтак, разважаю ў сваім пакоі ў інтэрнаце і раптам адчуваю незвычайную палёжку ў целе, яснасць у галаве, і прыслоўі мне здаюцца мілымі і простымі сябрамі! Я аж азірнула ад нечаканасці. І што б вы сабе думалі? Афоня! Ён сядзеў на маёй тумбачцы, пільна на мяне глядзеў і цягаў чыпсы з пакуначка.

— Гэта ты мне дапамог?

— А як жа! Трэба ж мне з кімсьці пагуляць, а ты забавілася.

— Дзякуй, канешне, а куды мы пойдзем?

— У зачараваны лес!

«Зачараваны лес» быў на Замку. Афоня ператварыў яго ў вельмі прывабны куточак. Дагледжаныя дрэвы, акуратныя дарожкі, фантанчыкі, вавёрачкі, скульптуры, лавачкі і альтанкі... Непадалёк макет даўнейшага Замка, помнік Боне Сфорцы. А вакол крапасной сцяны — бегавая дарожка. «Вось, паглядзі, — нібыта казаў мне Афоня, — такім павінен быць гэты райскі куток!»

Я была ашаломленая. Затое цяпер у мяне ёсць мара: калі вырасту, стану архітэктарам і абавязкова аднаўлю нашу гістарычную мясціну!

Дар'я Жыхар,
8 клас, гімназія-інтэрнат, г. Мядзел

Лепшы падарунак

Аднойчы мама запыталася ў мяне, што я хацела б атрымаць ад Дзядулі Мароза пад навагоднюю ёлку. Я сказала, што хачу ляльку, якая ўмее есці і плакаць. У той Новы Год Дзед Мароз не прынёс мне такі падарунак. А ўлетку я заўважыла, што маму вельмі часта ванітуе, і тады спытала ў таты:

- А што, наша мама захварэла?
- Не. Чаму ты так вырашыла?
- Ну, яе ўвесь час ванітуе.
- Проста ў мамы ў живоціку лялечка.
- О! Крута! — захоплена ўсклікнула я.

Калі мама ішла на ультрагукавое даследаванне, дзе лекар называе пол дзіцяці, тата пайшоў з ёй разам, і мяне таксама ўзялі з сабой. Памятаю, як цётка ў белым халаце запыталася ў мяне:

- Анечка, ты каго чакаеш: браціка ці сястрычку?
- Браціка.

Там сядзела яшчэ адна цётка ў белым халаце, і яны абедзве вельмі здзівіліся.

- А чаму браціка? — запыталіся ў мяне.
- Таму што тата хоча сыночка, — адказала я.

Тата крыху збянтэжыўся, што яго мара не збудзецца, а я таксама збянтэжылася — за кампанію.

Прайшоў час. Я для сваёй сястрычкі прыдумала імя — Алена. Мама мне сказала:

- Прасіла у Дзеда Мароза ляльку, якая шмат што ўмее, вось ты яе і атрымала.

Яшчэ мая лялька Алена расце і набывае ўвесь час новыя навыкі. Ёй яшчэ няма нават двух гадкоў, але яна спасцігла асновы біялогіі, а іменна — раздзел фізіялогіі. Калі папрасіць паказаць часткі цела, то Алена беспамылкова іх паказвае. Ведае, якія гукі выдаюць жывёлы. Пазнае ўсіх на малюнках, а вось сабак, катоў і птушак яшчэ і на двары.

Алена вельмі любіць гуляць на свежым паветры. Асабліва ёй падабаецца катаць дзіцячую каляску. А яшчэ ў яе не проста любоў, а сапраўдная цяга да арэляў. А вось калі ў двор выходжу я, то ўсе суседзі адразу пра гэта даведваюцца. Справа ў тым, што ў Алены такі гучны радасны крык, які не чуюць, напэўна, толькі глухія. А калі я аб што-небудзь паб'юся і заплачу, мая сястрычка адразу бяжыць, каб суцешыць мяне.

Я хаджу ў першы клас. Варта толькі мне сесці за ўрокі, Алена садзіцца за іншы стол і рознакаляровымі асадкамі спрабуе нешта пісаць. Я яшчэ займаюся сучаснымі танцамі — хіп-хопам. Часам рэпетырую дома, а мая сястрычка спрабуе танчыць разам са мной. Мама з татам так смяюцца, калі глядзяць на Алену, што танцуе ў стылі хіп-хоп!

Наогул, у нашай сям'і расце сапраўдная памочніца. Як толькі мама ці тата пачынаюць нешта рабіць, Алена адразу спяшаецца да іх. Калі мама мые посуд, то ёй неабходна актыўна ў гэтым удзельнічаць. Амаль ні адна выпечка ў нас не

робіцца без нашай маленькай памочніцы. Больш за ўсё Алена любіць замешваць цеста, а мама толькі дадае неабходныя інгрэдыенты. Добра, што яшчэ ад мяне засталася маленькая цёрка, таму прыгатаванне цеста для дранікаў у нас таксама не зацягваецца, а наадварот, бульбачка трэцца хутчэй.

Часам бацькі падумваюць купіць яшчэ адну швабру, таму што Алена проста забірае з рук адзіную і сама пачынае мыць падлогу. Тое самае з выціраннем пылу і ўборкай з дапамогай пыласосу. Не палухае яе нават гудзенне. Ад мяне застаўся ў спадчыну сястрычцы і маленькі прасік. Як мама радуецца, што ён ёсць, калі стаіць за прасавальнай дошкай.

Пакарміць Алену немагчыма, таму што яна заўсёды есць толькі сама. Прычым не прызнае яна ні крэселка для кармлення, ні слінючкі, ні маленькія талеркі, ні маленькія лыжкі. Усё павінна быць, як у дарослых: вялікая талерка, зэдлік, вялікая лыжка. І не мае значэння, што Алена ледзь-ледзь дацягваецца да сваёй порцыі: цяжкасці гартуюць яе характар.

Нават калі сястрычка добра паесць, не можа яна абыякава глядзець, як есць мама. Трэба абавязкова пакаштаваць ежу з мамінай талеркі. Напэўна, тая ж самая каша з мамінага посуду смачнейшая.

Мы з нецярпеннем чакаем, калі Алена пачне гаварыць. Пакуль яна выкарыстоўвае толькі свой указальны палец і рытмічнае рыканне. Тата і я звычайна доўга гадаем, што менавіта хоча Алена, і заўсёды здзіўляемся, як мама без праблем адгадвае з першага разу. Акрамя мыкання, Алена валодае невялікім лексіконам: мама, тата, дзед, баба, дай, вось гэта, куды. Слова «мама» яна ўжывае паводле свайго прызначэння, а вось «тата» — гэта ў яе ўсё: тата, я і бабуля.

Бабулю і дзядулю Алена бачыць нячаста, але пазнае адразу. Калі дома ёсць бабуля, то Алена можа нават без слёз адпусціць маму, а вось тата для замены мамы не падыходзіць. З татам можа гуляць толькі, калі дома ёсць мама, і тое час ад часу трэба правяраць, ці не сышла яна. Калі мамы няма ў пакоі, трэба пайсці ў іншы і пераканацца, што мама на месцы. Затое калі тата прыходзіць дадому, то Алена проста імчыцца ў вітальню, каб сустрэць яго, абняць за шыю, ды яшчэ паспявае сачыць, ці не даганяю яе я. Аднак часам па дарозе да папы сястрычка «захрасае» каля чаго-небудзь, напрыклад, ля цацкі на падлозе.

Тата любіць фатаграфавать Алену, але рабіць гэта трэба «схаванай камерай». Варта толькі ёй убачыць у татавых руках тэлефон, як на пастановачнае фота можна адразу забыцца. Адлегласць паміж аб'ектывам камеры і маёй сястрычкай рэзка змяншаецца. Але часам усё-такі атрымліваецца нешта зафіксаваць з жыцця нашай чароўнай Аленкі.

Аднойчы я пачула, як тата камусьці распавядаў па тэлефоне пра тое, як мы забіралі маму з радзільні: «...я Аню яшчэ ні разу не бачыў такой шчаслівай!..» Я ўвогуле не пыталася ніколі ў таты, ці шчаслівы ён, што ў яго нарадзілася другая дачка. Бо ён так хацеў сына і, напэўна, яшчэ хоча і цяпер. Але нешта мне падказвае, што мой тата адчувае сябе самым шчаслівым чалавекам на свеце, калі мы з Аленай ўдваіх сядзім у яго на каленях.

Вось так атрымалася, што ў Дзедка Мароза прасіла падарунак я, а ашчаслівіў ён усіх членаў нашай сям'і.

Каб ты толькі ведала, мама...

Раніца была цяжкая. Як толькі Даніла ўстаў з ложка, ён спалохаўся і падумаў, што памыліўся: за акном было гэтак жа цёмна, як і ноччу. Ды і бура ніяк не супакойвалася. Доўгі час хлопц стаяў каля акна, дарэмна спрабуючы разгледзець хоць штосьці ва усёпаглынальнай цемры. Але звыклая ранішня карціна змянілася — вакол былі толькі вогненныя агні ліхтароў без выразнай формы і памеру. Убачыць што-небудзь пэўнае здавалася немагчымым.

Не на жарт разышоўся снегапад, вецер быццам прачнуўся ад доўгай спячкі і вырашыў паказаць усю сваю моц. Пачалася сапраўдная завіруха. Мокрыя камякі снегу ляцелі, як зоркі, на зямлю. Бліснуўшы сталлю ў святле месяца, яны знікалі ў цемры. З-за набегу свінцовых хмар неба немагчыма было разгледзець на працягу ўсёй раніцы. Зоркі і месяц адчайна змагаліся і спрабавалі прабіцца скрозь непраглядную заслону цёмных аблокаў, але за ноч так і не здолелі пусціць хоць бы прамень святла. Ад бесперапыннага ветру, што толькі ўвесь час узмацняўся, дрэвы разгойдваліся з боку ў бок, кідаючы ўвесь час на дамы вусцішныя фіялетавыя сілуэты. А вось і грывнула першая маланка — электрычны разрад мігам асвятліў усё неба да самага гарызонту, зіхатлівай змейкай струменячыся сярод хмар. Потым бліснула яшчэ адна, а следам за ёй пачуліся грывоты, нібы нехта за аблокамі раптам ударыў у гіганцкія барабаны. На вуліцы панаваў сапраўдны хаос.

«А якраз, — гледзячы на навальніцу, усміхнуўся Даніла. — Вясна ўжо зусім хутка. Самы час».

Спехам паснедаўшы і сабраўшыся, хлопчык выйшаў з дому і рушыў уздоўж цёмнай вуліцы. Галаву хавала тэплая вязаная шапка, а пурпурава-чырвоны шалік быў нацягнуты да самага носа. Заставаліся бачнымі толькі прыжмураныя вочы, якія з-за цемры здаваліся чорнымі. Каштанавыя з попелым адценнем пасмы валасоў выбіваліся з-пад шапкі, замянаючы глядзець вакол. Па калена правальваючыся ў мокрыя гурбы, Даніла прабіраўся ўсё далей па шырокім тратуары, з аднаго боку якога стаялі хаты, а з другога была дарога. Машыны шалёна сігналілі, ніхто не хацеў саступаць дарогу, адну іншамарку нават крыху занесла з-за галаледзіцы. Даніла мімаволі загледзеўся на жудасны гармідар, але хутка адагнаў

ад сябе страшныя думкі. І ў той жа момант хлопчык падумаў: як добра, што яму сёння не трэба пераходзіць дарогу, што школа на тым жа баку, дзе і хата.

Урокі прайшлі, як і варта было чакаць — сумна, нудна, нецікава. У сярэдзіне трэцяга ўрока класны кіраўнік адвёў дзяцей у клас, куды прыехалі юныя інспектары з лекцыяй. Тэма яе была настолькі заезджаная і сумная, што аднакласнікі Данілы асуджана ўздыхнулі. Але выйсця не было. Усе расселіся па свабодных месцах, ледзь не б'ючыся за месцы ў першым радзе. Госці цярпліва чакалі, разумеючы, што дзецям патрэбны час, каб супакоіцца. І калі ў кабінёце запанавала поўная цішыня, адзін з хлопцаў, вышэйшы за астатніх двух, пачаў:

— Прывітанне. Я Лёша, — раптам сказаў ён. Усе чакалі чагосьці афіцыйнага, а гэты Лёша вось так проста пачаў гутарку, нібы размаўляючы са сваімі аднагодкамі. Вузкія шэрыя ласкава-строгія вочы, падціснутыя вусны, а гладкія светлыя валасы сабраны на патыліцы ў кароткі хвосцік. — Я са сваімі сябрамі прыехаў да вас, каб пагутарыць трохі пра небяспеку на дарозе. Вось, напрыклад, хто-небудзь з вас бачыў сёння аварыю на скрыжаванні? Калі не, то я растлумачу. Яна здарылася з-за няспраўнасці матара адной з машын, якая падчас абгону спрабавала перастроіцца ў іншы рад...

Хлопец доўга распавядаў пра ўсе рызыкі, якія могуць чакаць чалавека на дарозе. Няўважлівасць, недысцыплінаваныя паводзіны пешахода могуць прывесці да вельмі дрэннага сыходу, часта смяротнага. Даніла ад нуды бяздумна сачыў за рукамі Лёшы, які стаяў каля экрана і размахваў рукамі, адначасова ківаючы галавой на нейкі графік. Дзяўчаты на другой парце дрыжэлі ці то ад холаду, ці то ад страху. Хлапчукі слухалі — хто як: хтосьці грыз яблык, з-за чаго атрымаў ад настаўніцы грозны позірк, нехта хіхікаў, а хто ўвогуле прылепліваў гумку да парты. Данііл, падпёршы твар далонню, утаропіўся ў запацелае акно. Распльвістыя сілуэты людзей, машын, птушак здаваліся акварэльнымі разводамі на шурпатай паперы — хлопец уявіў у сваёй далоні пэндзлік і, было, пацягнуўся да шкла, каб яшчэ больш размазаць плямы, як раптам хтосьці з сілай тузануў яго за каўнер кашулі.

— Хуліганіш, Сініцын? — спецыяльна расцягваючы словы, спытаў млявы голас.

Даніла павярнуўся. Так, гэта ён. Галоўная шышка класа, улюбёнец ўсіх настаўнікаў без выключэння. Выкладчыкі бачылі ў ім патэнцыйнага лаўрэата Нобелеўскай прэміі, хоць вучні ведалі яго як зануду, задаваку і вельмі распешчанага сыночка. Даніла мог толькі гадаць, што цяпер яго чакае.

— Чаго табе, Ларынайціс? — пытаннем на пытанне адказаў ён, стараючыся гаварыць як мага цішэй. Хлопчык адкінуўся назад і абапёрся аб парту, за якой сядзеў Торыс. Русыя затлушчаныя валасы былі запраўлены за вушы, тонкія бровы скептычна ўскінуліся ўверх, а шызыя вочы з аранжавымі крапінкамі так і свідравалі поглядам. Торыс крыва ўсміхаўся, кіўнуўшы галавой на Лёшу: той асабліва захоплена распавядаў пра прычыны дарожных аварый. Даніла няўцямна паціснуў плячыма.

— Што, тыпу не даганяеш? Ты б слухаў уважліва, а не вазіў сваімі доўгімі рукамі па шкле. Табе да хаты далёка ісці — глядзі, не пашанцуе, пад колы трапіш!

— І не спадзявайся.

Торыс склаў тонкія бровы домікам і ўвесь тэатральна надзьмуўся, як мыльная бурбалка. Пакрыўдзіўся.

— З-за тваёй легкадумнасці могуць людзі пацярпець, не думаў пра гэта? — паразважаўшы, раптам выдаў светлавалосы хлопец.

— Кажаш так, быццам ведаеш пра ўсе мае недахопы. Сочыш за мной?

— Не, — Торыс неяк дзіўна ўсміхнуўся. — Ну, памятаеш, яшчэ ў класе пятым, мы ў паход хадзілі?

Даніла кіўнуў.

— Ты нам прапанаваў, тыпу, кароткім шляхам ісці. Маўляў, «я там усе дарогі ведаю, кожны куст, кожны пагорак». І заблукалі. А дзяўчынка тая, ну, Наташка, нагу падвярнула. З-за цябе, — Торыс зрабіў моцны акцэнт на апошніх словах.

Што праўда, то праўда. Торыс закрануў балючы Данілаў успамін. Хлопчык і сення ўспамінаў той выпадак з сорамам, не ў сілах дараваць сабе такі промах. І Наташку шкада было. Прыгожая яна... вельмі. Тут Даніла таксама вырашыў не марудзіць, а ісці ў атаку наўпрост.

— Ла-ры-най-ціс, чаго гэта ты так мной апякуешся, а? — з відавочнай асалодай няўмела прамаўляючы складанае прозвішча, з'едліва засмяяўся Сініцын. Хлопчыка раздражняла манера Торыса, што актыўна ўжываў слэнг. Торыс адразу пачырванее, звёўшы бровы на пераносі. Даніла на долю секунды пашкадаваў пра занадта дзёрзкую рэпліку. Усё-ткі з гэтым тыпам трэба па-іншаму.

— Ты татальна напрошваешся, недалетак! — Ларынайціс хацеў ускочыць з-за парты, але своечасова перадумаў і сеў на сваё месца. Балазе, ніхто не заўважыў. — Слухай сюды, Сініцын, толькі паспрабуй яшчэ раз мяне па прозвішчы назваць, я табе, тыпу, клянуся, цырымоніцца не буду! — прамовіўшы апошнія словы гучней, чым трэба, Торыс атрымаў ад дзяўчат люты позірк. Хмыкнуў і закінуў нагу за нагу, адкінуўшыся на спінку крэсла і адначасова робячы нейкія пазнакі ў нататніку. Час ад часу Ларынайціс кідаў спапяляючы погляд на Данілу, доўга пра нешта думаючы. Пасля чаго, задаволена ўсміхаючыся, маляваў у думках чароўныя карціны таго, як ён плача і моліць аб літасці.

Даніла холадна бліснуў вачыма і адварнуўся. Катастрофы, здаецца, не пазбегнуць. Хлопчык скрыжаваў рукі на грудзях, па-ранейшаму не слухаючы лекцыю Лёшы, і паглядзеў на наручны гадзіннік. Без пяці два. Даніла хутка засунуў пенал, футляр для акулараў і сшытак у заплечнік, з трымценнем чакаючы выратавальнага званка. Вось у калідоры пачуўся пранізлівы звон, і хтосьці з расчараваннем, а хтосьці з палёгкай уздыхнуў і рушыў да выхаду. Краем вока Сініцын заўважыў Торыса, які першым за ўсіх выйшаў з памяшкання. Але нешта было дзіўнае ў гэтым мімалётным поглядзе, нешта настолькі страхавітае бліснула ў мутных вачах Ларынайціса, што Даніла на хвіліну замёр. Выраз худога, вострага твару і з'едлівая ўсмешка насцярожылі хлопчыка. «Можа, здалосся?» — з надзеяй падумаў ён, хутка адагнаўшы ад сябе непрыемныя думкі.

На вуліцы стаяла дзіўная цішыня. У застылым ад марозу паветры бесклапотна лёталі, пабліскваючы на сонцы, буйныя снежныя шматкі. Ветру не было. Снег быў друзлы, рыпучы і сухі. Зрэдку асцярожна праязджалі машыны, узнімаючы з тратуараў аблокі снежнага пылу — як лёгкі дымок, яны ўзляталі ўгору і асядалі, рассыпаючыся. На цагляныя і бетонныя дамы падала ярка-ружовае святло захаду, і з кожнай хвілінай ён цмянеў, пакуль не засталася амаль нічога. І ў той жа час усё вакол выглядала цудоўным, усё палала зімовай свежасцю.

Хуткім крокам ідучы са школы, Даніла быў цалкам паглыблены ў свае думкі. Нядаўняя сутычка з Торысам не давала яму спакою. «Ды што ты як маленькі? — злаваўся на сябе хлопчык, закусіўшы губу. — Можна падумаць, упершыню! Ларынайціс, гад ты гэтакі... бо, сапраўды, нешта павінна здарыцца, не ведаю што, але павінна!» Думкі ў галаве ліхаманкава бегалі, круціліся, крычалі — словам, не давалі засяродзіцца на чымсьці адным. З-за гэтага Сініцын яшчэ больш раздражняўся. Ён ніяк не мог зразумець, чаму яго так напружвае гэтая сітуацыя. Бо, праўда, што такога сур'ёзнага адбылося? У гэтага ганарыстага дурня ўсё роўна замест мазгоў адно пілавінне, так што ён зможа зрабіць Данілу? З кожнай хвілінай хлопец ўсё больш шкадаваў пра тое, што проста не прамаўчаў. «Ды ты татальна напрошваешся, недалетак!» — паўтараў ненавісны яму голас, з кожным разам усё мацней расцягваючы словы. Ну чаму, чаму атрымалася менавіта так?

Аднойчы Даніла пераканаўся ў тым, што Торыс — небяспечны чалавек. Калі ён і яго прыцель Янка ішлі разам дадому, той раптам з'явіўся проста з-за рага вуліцы. «Не забыўся аддаць даўжок?» — салодкім голасам праспяваў Торыс, працягваючы напаўадкрытую далонь. Янка нервова праглынуў і зрабіў некалькі крокаў назад, пакуль не наткнуўся на сцяну. Ларынайціс паўтарыў: «Ты не забыўся?» — ужо суровым тонам. Той толькі бездапаможна матаў галавой з боку ў бок, з надзеяй гледзячы на збянтэжанага Данілу. А Торыс набліжаўся, пакуль зусім

не прыціснуў да сцяны няшчаснага хлопчыка. Янку не было куды бегчы, не было ў каго прасіць дапамогі. Папярэдне адышоўшы на прыстойную адлегласць, з усяго размаху Ларынайціс ударыў каленам Янку ў живот. Той сагнуўся, прагна глытаючы ротам паветра, як рыба і ўпаў на бок. «Ды гэтыя штаны каштуюць даражэй за тваё жыццё! — прашыпеў Торыс, пагардліва глядзячы на хлопчыка. — Яшчэ не хапала выпадкаць іх у тваёй крыві! Проста так я ад цябе не адчাপлюся!» Далей былі выспяткі нагамі. А Даніла... уцёк. Як апошні баязлівец. Іван, вядома ж, потым у школу прыйшоў, але глядзеў на ўсіх нейкім адчужаным, недаверлівым позіркам, дакладна — ваўчаныя. Данілу было сорамна падысці і спытаць, як ён сябе адчувае, але, мяркуючы па тым, як ахаў і хапаўся за бакі Янка, было зразумела, што небараку хапіла. І што гэта за «даўжок» такі? Даніла нават баяўся ўявіць, што здарылася пасля таго, як ён уцёк. Заўсёды баяўся чагосьці, вечна тросся, толькі ўяўляючы сабе расправу над самім сабой. Але ці ведаў Даніла сапраўды, што чакае яго праз некаторы час?

Працяг чытайце ў №4

Аліса Коласава, 9 клас, школа № 22, г. Барысаў

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторуна, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Якжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:

74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».

Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Рэдактары:

С. М. Курганова, М. М. Ізаітка

Мастацкі рэдактар:

Я. Д. Ваховіч

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка

Камп'ютарны набор:

А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:

Г. І. Верабей

Падпісана да друку ??.02.2018 г.

Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 5,58. Ул.-выд. арк. 5,42.

Тыраж 699 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства

«БудМедыяПраект»

ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,

вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2018

- 02 Дайджэст. Як стаць?
- 04 Калумністыка. Дзівацтва і яго наступствы
- 05 Праектар. Чароўны трэш 80-х, ці Следства
вялі
- 08 3 апошняй парты. Тры твары
- 10 Level 80. Напружванне пікселей
- 12 Месца. Гудагайская казка
- 15 Гісторыя поспеху. Кавалачак сучаснай
беларускай паэзіі і светапогляду яе аўтаркі
- 19 Практикум. Ад казкі да былі: сярэднявечныя
стэрэатыпы ў фэнтэзі
- 23 Школа журналістыкі. Выпадак у краме
- 26 Школа журналістыкі. Аляксандра Ткач:
«Удзельнічаць ў «Еўрабачанні» — лагічнае
рашэнне для музыкі»
- 28 Школа журналістыкі. Першае правіла
перамен
- 30 Сітуацыя плюс. Пра некаторыя крытэрыі
даросласці
- 34 Бел. літ. Ва ўсім вінаваты генетыкі?
«Пабакі» Васіля Гігевіча
- 38 Верасок. Паэзія
- 39 Верасок. Проза. Прышэлец у гімназіі
- 40 Верасок. Проза. Лепшы падарунак
- 43 Верасок. Проза. Каб ты толькі ведала, мама...

**«Нашы Руіны»
Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі**

Мінская вобласць, Нясвіжскі раён, вёска Завушша.
Капліца-пахавальня Мараўскіх, канец XVIII стагоддзя.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

МОЙ КАЛЕНДЕР КОТ

